

Nr 163.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ecklesiastik boställsordning; gifven Stockholms slott den 4 april 1910.*

Under åberopande af bilagda transsumt och utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden äfvensom af ett i lagrådet fördt protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till ecklesiastik boställsordning.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts  
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

*P. E. Lindström.*

## Förslag

till

### Ecklesiastik boställsordning.

Med ändring af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:

#### I KAP.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

##### 1 §.

Till boställen räknas i denna boställsordning all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller aflöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte eller hvars afkomst ingår till prästerlig lönerogleringsfond.

##### 2 §.

Boställe, som är afsedt till löntagares bostad, kallas i denna författning prästgård. Annat boställe kallas löneboställe.

#### II KAP.

Om prästgårdar.

##### 3 §.

Till prästgård för kyrkoherde eller komminister skall användas tomt med bostadshus och, där hinder ej möter, erforderligt område till trädgård

å det boställe, som, då lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången skall fastställas för tjänstens innehafvare, är anvisadt till bostad åt honom, eller ock, där sådant ej lämpligen kan ske, enligt Konungens bestämmande å annat, inom pastoratet beläget boställe eller å plats, som af pastoratet för ändamålet erbjudits.

## 4 §.

Å prästgård skola finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus äfvensom, där sådant af synerätt pröfvas nödigt, en brunn. Å prästgård för komminister må dock visthus och bryggghus eller ettdera uteslutas, när de af synerätt pröfvas kunna undvaras.

## 5 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, skild från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvarje prästgård föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant pröfvas lämpligt. Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara så vidt möjligt undvikes samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

## 6 §.

1. För sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditionsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Där vid ny- eller ombyggnad af dylik sätesbyggning ett brandfritt hvalf finnes vara af behovet påkalladt, skall sådant inrättas.

2. För sätesbyggning å prästgård för komminister må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor. Hvad i 1 mom. finnes stadgadt om expeditionsrum och brandfritt hvalf i sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sätesbyggning å prästgård för komminister, som på eget ansvar under pastors tillsyn sköter kyrkobokföringen i en eller flera församlingar.

## 7 §.

1. Sätessbyggning uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus uppföras efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Brygghus skall vara försedt med inmurad panna och, där så erfordras, äfven med bakugn.

## 8 §.

Sätessbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätessbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

## 9 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å prästgård, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäliga behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

## 10 §.

Å prästgård skola alla laga hus nybyggas och underhållas af pastoratet.

## 11 §.

Uppkommande brister å prästgårds laga hus skola afhjälpas och nybyggnad af dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt, dock med iakttagande, att nybyggnad af sätesbyggning icke må företagas, utan att synerätt därom beslutat.

## 12 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda prästgårds laga hus. ¶ Brister, som å dylika hus uppkomma genom boställshafvarens vanvård, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

## 13 §.

Alla andra byggnader å prästgård än de i 4 § omförmälda äro öfverloppshus, hvilka tillträdaren äger att från afträdaren lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträdaren vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträdaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves; åliggande det afträdaren, om han bortför huset, att efter synerätts bestämmande vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande af jord eller byggnad i samma skick, hvori den befanns före öfverloppshusets uppförande.

Har ej afträdaren inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträdaren med den rätt, med hvilken afträdaren innehafte detsamma.

## 14 §.

Om å prästgård trädgård saknas eller är otillräcklig, bör, där så lämpligen kan ske, pastoratet anlägga ny trädgård eller utvidga den gamla efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Trädgård skall af boställshafvaren väl vårdas och vidmakthållas.

## 15 §.

1. Pastoratet åligge efter synerätts bestämmande att uppföra och underhålla erforderligt stängsel kring prästgård, där ej hägnad skall hållas af granne.

2. Enskild väg, som erfordras uteslutande för prästgårds räkning, skall efter synerätts bestämmande anläggas och underhållas af pastoratet; och åligge jämväl pastoratet att svara för den på prästgård ankommande skyldighet att deltaga i byggande och underhåll af enskild väg, som är gemensam för prästgården och annan fastighet.

## 16 §.

Hvad prästgård tillhör och icke kan räknas till dess afkastning, må ej afhändas bostället utan att sådant är särskildt tillåtet.

## 17 §.

Gör boställshafvaren åverkan å prästgård, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgad.

## 18 §.

Prästgård afträdes samtidigt med frånträdan af öfriga löneförmåner vid den tjänst, hvarmed prästgården är förenad. Är vid tiden för afträdan icke bestämdt hvem som kommer att tillträda prästgården, skall domkapitlet föranstalta, att densamma emellertid varder behörigen vårdad, intill dess tillträdare kan öfvertaga dess skötsel och vård.

## III KAP.

## Om löneboställen.

## 19 §.

Löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med särskilda föreskrifter, som meddelas af Konungen.

Företrädesrätt att öfvertaga arrende af löneboställe tillkommer, på sätt i sagda föreskrifter närmare bestämmes, innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården är belägen; dock med skyldighet för honom eller hans rättsinnehafvare, därest prästgården före arrendetidens slut afträdes, att nästa fardag därefter frånträda arrendet.

I fråga om arrende, som nu sagts, skall hvad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, hvarom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och nämnda särskilda föreskrifter.

20 §.

Löneboställen skola vara försedda med de laga hus, som för kronohemman äro stadgade, där ej dylikt boställe antingen, såsom icke afsedt för jordbruk, erfordrar hus af särskild beskaffenhet eller ock, till följd af särskilda omständigheter, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

21 §.

Laga hus å löneboställe skola uppföras efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek, behofvet i hvarje fall fordrar.

22 §.

Då vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å löneboställe, skall hvad i 9 § finnes för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

23 §.

Å löneboställen skola alla laga hus nybyggas och underhållas af arrendatorn.

24 §.

1. Finner synerätt, att på löneboställe insynadt torp eller fäbodställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall arrendatorn där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten föreskrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyodling, som efter frihetsår återgår till boställe.

25 §.

Uppkommande brister å löneboställes insynade hus skola afhjälpas och nybyggnad af dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

26 §.

1. I fråga om rätt för tjänstinnehafvare och arrendator samt pastorat eller församling att erhålla virke från löneboställes skog lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke må, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande af arrendatorns rätt, af pastoratet användas till nybyggnad och förbättring å prästgård och kyrka.

## 27 §.

Har arrendator måst för nybyggnad af hus, hvarom i 20 och 24 §§ sägs, vidkännas större kostnad, än som på hans arrendetid belöper efter årsberäkning enligt grunder, som angifvas uti de i 19 § omförmälda särskilda föreskrifter, njute han, på sätt i nämnda föreskrifter närmare stadgas, efter synerätts bestämmande godtgörelse härför antingen genom nedläggning i de närmaste årens arrende eller, vid boställets afträdande, af den nye arrendatorn.

Hvad ny arrendator sålunda fått utgifva skall vid bedömande af hans nybyggnadsskyldighet anses lika med nybyggnadskostnad.

## 28 §.

De hus å löneboställe, hvilkas nybyggnad åligger arrendatorn, vare han pliktig att brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas. Arrendator, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada.

## 29 §.

Alla andra byggnader å löneboställe än de i 20 och 24 §§ omförmälda äro öfverloppshus, hvilka tillträdaren äger att från afträdaren lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträdaren vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträdaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves; åliggande det afträdaren, om han bortför huset, att efter synerättens bestämmande vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande af jord eller byggnad i samma skick, hvori den befanns före öfverloppshusets uppförande.

Är till öfverloppshus byggnadsvirke hämtadt från boställets skog, må huset ej bortföras, innan afträdaren för virket utgifvit ersättning till be-  
lopp, som synerätten bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar. Hvad



nu är stadgadt om skyldighet för afträdaren att utgifva ersättning gälle ej i afseende å virke, hvilket motsvarar sådan andel i boställsskogens afkastning, som på grund af äldre bestämmelser tillkommit boställshafvaren eller arrendatorn utöfver husbehofvet.

Har ej afträdaren inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträdaren med den rätt, med hvilken afträdaren innehaft detsamma.

#### IV KAP.

##### Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

###### 30 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 9 och 22 §§ föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

Öfver fullgörandet af arrendator åliggande brandförsäkringsplikt hålle domkapitlet noggrann tillsyn.

###### 31 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

###### 32 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Konungens befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Konungens befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

###### 33 §.

Ekonomisk besiktning förrättas, efter Konungens befallningshafvandes förordnande, på landet af kronobetjänt i orten såsom ordförande jämte

två nämndemän och i stad af magistratsperson såsom ordförande jämte två utaf magistraten utsedda sakkunnige män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

### 34 §.

1. Såsom jäf mot besiktningsman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om besiktningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om besiktningsman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att besiktningsmännens ordförande eller hans bemälde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har besiktningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare eller arrendator af boställe, eller söker någon sak med besiktningsman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet besiktningsmännens ordförande, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Konungens befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningsman, göre han därom omedelbart anmälan hos ordföranden, hvilken ombesörjer inkallande af annan besiktningsman.

### 35 §.

Besiktningsmännens ordförande utsätte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

### 36 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller,

vid förfall för denne, annat ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämman för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

## 37 §.

När ordföranden bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger honom, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

## 38 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot ordföranden, och finna besiktningsmännen det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre ordföranden anmälan om förhållandet hos Konungens befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer mot biträdande besiktningsman jäf, som af besiktningsmännen godkännes, ombesörje ordföranden inkallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

## 39 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger arrendator att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte arrendator affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus å prästgård, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utse besiktningsmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshafvarens eller, å löneboställe, arrendatorns önskan; och bestämma besiktningsmännen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgöra kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som erhållas från det boställe, hvarå besiktningen äger rum, eller jämlikt 26 § från annat boställe, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

8. I öfrigt anställes undersökning och meddelas föreskrift i alla de frågor, som enligt denna boställsordning eller annan författning skola vid ekonomisk besiktning handläggas.

9. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall ordföranden skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

## 40 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, af boställshafvaren och, beträffande andra arbeten, af två utaf pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmäl kontraktsposten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

## 41 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman samt konsistorieombud, när annan än vederbörande kontraktsprost därtill förordnats, erhålla för ekonomiska besiktningar ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Af magistrat utsedda biträdande besiktningsmän njuta ersättning lika med nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 57 § omförmäles, skola gäldas å prästgårdar, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet och å löneboställen af arrendatorn; dock att, där besiktning i följd af någons tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra pastoratet eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

## 42 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst fyra nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

## 43 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

## 44 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

## 45 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare eller arrendator.

2. Å prästgård vare dock af- och tillträdessyn ej nödig, där ej boställshafvare eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Mottager boställshafvare prästgård utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad företrädaren under dennes besittningstid i afseende å boställets vård ålegat.

3. Af- och tillträdessyn å prästgård, då sådan syn ifrågakommer, skall, sedan afträde ägt rum, hållas inom sex månader därefter.

4. Af- och tillträdessyn å löneboställe må ej hållas tidigare än sex månader före fardagen eller senare än sex månader efter samma dag.

## 46 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola därvid insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits.

## 47 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten utsätta tid för densamma och därom minst två månader förut underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller, vid förfall för denne, annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifråga-

kommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämма för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträdadet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

## 48 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

## 49 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot besiktningsman gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

## 50 §.

Hvad i 39 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggdt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar där- efter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå an-

märkta felaktigheter och brister blifvit afhjulpna, insynas, eller om det icke kan godkännas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus å prästgård, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård. Finnas anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter tillträdarens önskan; och bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som erhållas från det boställe, hvarå synen äger rum, eller jämlikt 26 § från annat boställe, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, som förefinnas i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd däraf erfordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

8. I allt annat, hvartill denna boställsordning eller annan författning föranleder, anställes undersökning och meddelas föreskrift.

#### 51 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn å löneboställe af rätten blifvit bestämdt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.



Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

2. Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt.

#### 52 §.

Sedan boställe afträds, må afträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas å prästgård, där ej tillträdaren mottagit densamma utan af- och tillträdessyn, af pastoratet och å löneboställe af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

#### 53 §.

I det fall, som i 47 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

#### 54 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

#### 55 §.

1. För husesyner njuta synerätt och konsistorieombud ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Biträdande byggnadskunnig person erhåller godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 57 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för prästgård af pastoratet och för löneboställe af arrendatorn, dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara

pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra pastoratet eller arrendatorn hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas för prästgård af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera samt för löne- boställe utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera.

#### 56 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhulplna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, af boställshafvaren och, beträffande andra arbeten, af två utaf pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger pastoratet eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

#### 57 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare eller arrendator väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

### V KAP.

#### Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

#### 58 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet skall i tillämpliga delar gälla för domkapitlet för den tid, domkapitlet för allmän kassas räkning innehar prästgård.

## 59 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i detta afseende annorlunda förordna.

## 60 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar.

## 61 §.

Där i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten för närvarande helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling, boställshafvaren eller arrendatorn, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

## 62 §.

Är prästgård med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund af särskilda omständigheter boställe eller del däraf ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet, må boställe eller del, hvarom nu är sagdt, efter Konungens beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas. Lag samma vare, där löneboställe eller del däraf till följd af belägenhet i eller invid stad eller stadlikt samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.

Gifver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens pröfning, huruvida i anseende därtill, att boställets afkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del däraf skall öfverlämnas till nämnda fond.

## 63 §.

1. Denna boställsordning skall beträffande i författningsenlig ordning utarrenderade boställen, med undantag af sådana, som hittills varit afsedda till löntagares bostad eller brukas gemensamt med dylikt boställe, tillämpas från och med den 1 januari 1912, dock med den inskränkning, som må föranledas af bestämmelserna i dessförinnan lagligen upprättade arrendekontrakt.

2. I fråga om hvarje annat boställe skall boställsordningen, med iakttagande af hvad här nedan i 3 mom. samt i 64 och 66 §§ sägs, träda i kraft då lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, först börjar tillämpas för prästerskapet inom det pastorat, där bostället är beläget.

3. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

## 64 §.

1. När lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången blifvit fastställd för prästerskapet inom visst pastorat, skall året före den nya löneregleringens inträdande på domkapitlets begäran husesyn i dittills gällande ordning hållas å hvarje inom pastoratet beläget boställe, som då utgör bostadsboställe för löntagare eller eljest innehafves af sådan.

2. Skall prästgård vara förlagd å boställe, därå syn enligt hvad nu är sagdt hålles, bestämme synerätten med tillämpning af denna boställsordning, ej mindre hvilket område därtill skall användas än äfven hvilka laga hus där skola finnas samt om och på hvad sätt trädgård bör anläggas, stängsel upprättas och enskild väg uteslutande för prästgårdens räkning anläggas.

Synerätten meddele tillika de föreskrifter, som finnas erforderliga för att å prästgården befintliga laga hus må varda före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger, samt pröfve, om och i hvad mån den nybyggnad af laga hus å prästgården, som boställshafvaren i enlighet med sistnämnda bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden

för den nya löneregleringens inträdande öfverskjuta hvad honom ålegat att bygga. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet.

3. I fråga om boställe eller del däraf, som ej bör användas till prästgård, skall vid den i 1 mom. omförmälda syn boställshafvaren anses såsom afträdare och pastoratet såsom tillträdare, och skilje synerätten emellan dem i hvarderas sålunda angifna egenskap enligt dittills gällande stadganden.

Där så erfordras, bestämme synerätten ock med tillämpning af denna boställsordning, hvilka laga hus böra å bostället finnas.

4. Därest enligt lönereglering, som på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången blifvit fastställd för visst pastorat, prästgård skall vara förlagd annorstädes än å boställe, som i 1 mom. sägs, må, där domkapitlet så finner lämpligt, på dess begäran före den nya löneregleringens inträdande laga syn enligt denna boställsordning hållas för meddelande af erforderliga föreskrifter angående prästgårdens inrättande i enlighet med boställsordningens bestämmelser.

#### 65 §.

Hvad i 64 § stadgas gälle ej för boställe, hvars afkastning under den nya löneregleringsperioden skall tillfalla viss löntagare utöfver lönen.

#### 66 §.

I afseende å bostadsboställe, hvars innehafvare är delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa, iakttages, dels att ersättning för nybyggnad, som vid den i 64 § omförmälda syn ålagts boställshafvaren, skall utgå efter dittills gällande bestämmelser, dels att, sedan denna boställsordning trädit i kraft i fråga om bostället, pastoratet skall i enlighet med de närmare föreskrifter, som meddelas af Konungen, till nämnda kassa erlägga de afgifter, hvilka eljest skolat utgöras af boställshafvaren.

---

*Transsumt ur protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans  
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-  
holms slott den 11 februari 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,  
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,  
Statsråden: PETERSSON,  
              HEDERSTIERNA,  
              SWARTZ,  
              greve HAMILTON,  
              greve EHRENSVÄRD,  
              MALM,  
              LINDSTRÖM,  
              NYLANDER,  
              VON SYDOW.

Departementschefen, statsrådet Lindström, föredrog i underdånighet:

---

Under erinran att Kungl. Maj:t jämlikt nådigt beslut den 17 december 1909 anbefallt domkapitlet och Stockholms stads konsistorium, domänstyrelsen, statskontoret och kammarkollegium att senast den 15 januari 1910 inkomma med underdåniga utlåtanden öfver följande af särskilda sakkunniga för biträdande inom ecklesiastikdepartementet med beredning af frågan om grunderna för reglering af prästerskapets löneförmåner uppgjorda förslag till bestämmelser i ämnet, nämligen:

- 1) förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;
- 2) förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning;
- 3) förslag till lag om emeritilöner för präster;
- 4) förslag till lag om kyrkofond;
- 5) förslag till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar; samt

6) förslag till ecklesiastik boställsordning, med de ändringar och tillägg, som innefattades i en af ytterligare tillkallade sakkunniga vid granskning af nämnda förslag afgifven promemoria;

anmälde föredragande departementschefen, att de sålunda infortrade utlåtandena inom behörig tid inkommit till ecklesiastikdepartementet.

Härefter yttrade departementschefen.

Enligt min åsikt befinner sig nu ärendet, med undantag af frågan om utfärdande af ecklesiastik boställsordning, i det skick, att nådig proposition i ämnet inom kort lärer kunna aflåtas till Riksdagen. Hvad angår det af de sakkunniga upprättade förslaget till ecklesiastik boställsordning, hvilket torde böra biläggas detta protokoll, synes mig detsamma vara af beskaffenhet att i allt väsentligt kunna läggas till grund för nådig proposition till Riksdagen. Några smärre ändringar torde dock, med hänsyn till hvad i ärendet förekommit, böra vidtagas, och anhåller jag att nu få angifva de jämkningar i förslaget, jag anser böra ske.

På sätt i ofvannämnda promemoria beträffande § 13 föreslagits, torde sista meningen i paragrafens första stycke kunna utgå.

Med anledning af hvad åtskilliga af de i ärendet hörda myndigheterna yttrat angående de så kallade löneboställes utarrendering, synes mig bestämmelse böra meddelas om företrädesrätt för prästerlig tjänstinnehafvare att, om han så önskar, öfvertaga arrende af löneboställe, hvarå hans prästgård är belägen, och torde ett dylikt stadgande lämpligen få sin plats såsom ett andra stycke i förslagens 19 §, som förty borde erhålla följande lydelse:

Löneboställe — — — — — Konungen.

Företrädesrätt att öfvertaga arrende af löneboställe tillkommer, på sätt i sagda föreskrifter närmare bestämmes, innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården är belägen.

I afseende å arrende — — — — — särskilda föreskrifter.

I enlighet med hvad i promemorian beträffande § 26 hemställts, torde nämnda paragraf böra lyda sålunda:

»1. I fråga om rätt för tjänstnehafvare och arrendator samt pastorat eller församling att erhålla virke från löneboställes skog lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgad.

2. Andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke må, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande af arrendatorns rätt, af pastoratet användas till nybyggnad och förbättring å prästgård och kyrka.»

Departementschefen föredrog härefter förslaget till ecklesiastik boställsordning med de af honom däri förordade förändringar samt hemställde, att, med öfverlämnande af samtliga handlingar i ärendet, Lagrådets utlåtande öfver nämnda förslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål genom utdrag af protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder lämna bifall.

---

Ur protokollet:

*C. Wilh. Hagman.*

---



## **Sakkunniges förslag**

till

### **Ecklesiastik boställordning.**

Med ändring af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:

#### **I KAP.**

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

##### **1 §.**

Till boställen räknas i denna boställsordning all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller aflöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte eller hvars afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

##### **2 §.**

Boställe, som är afsedt till löntagares bostad, kallas i denna författning prästgård. Öfriga boställen kallas löneboställen.

#### **II KAP.**

Om prästgårdar.

##### **3 §.**

Till prästgård för kyrkoherde eller komminister skall användas tomt med bostadshus och, där hinder ej möter, erforderligt område till trädgård

å det boställe, som, då löneroglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången skall fastställas för tjänstens innehafvare, är anvisadt till bostad åt honom, eller ock, där sådant ej kan ske, å annat inom pastoratet beläget boställe, som Kungl. Maj:t bestämmer.

## 4 §.

Å prästgård skola finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus äfvensom, där sådant af synerätt pröfvas nödigt, en brunn. Å prästgård för komminister må dock visthus och bryggghus eller ettdera uteslutas, när de af synerätt pröfvas kunna undvaras.

## 5 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvarje prästgård föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant pröfvas lämpligt. Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara så vidt möjligt undvikes samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

## 6 §.

1. För sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditionsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Där vid ny- eller ombyggnad af dylik sätesbyggning ett brandfritt hvalf finnes vara af behovet påkalladt, skall sådant inrättas.

2. För sätesbyggning å prästgård för komminister må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

## 7 §.

1. Sätesbyggning uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd öfvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamåls-

enligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus uppföras efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Brygghus skall vara försedt med inmurad panna och, där så erfordras, äfven med bakugn.

#### 8 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

#### 9 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å prästgård, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

#### 10 §.

Å prästgård skola alla laga hus nybyggas och underhållas af pastoratet.

#### 11 §.

Uppkommande brister å prästgårds laga hus skola afhjälpas och nybyggnad af dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt, dock med iakttagande, att nybyggnad af sätesbyggning icke må företagas, utan att synerätt därom beslutat.

## 12 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda prästgårds laga hus. Brister, som å dylika hus uppkomma genom boställshafvarens vanvård, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

## 13 §.

Alla andra byggnader å prästgård än de i 4 § omförmälda äro öfverloppshus, hvilka tillträdarken äger att från afträdarken lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträdarken vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträdarken bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves. Är till huset byggnadsvirke hämtadt från skog, därifrån boställshafvaren vid husets uppförande ägt bekomma husbehofsvirke, och har icke virket utgjorts af sådan andel i skogens afkastning, som, enligt hvad särskildt varit stadgadt, i vissa fall kunnat, utöfver husbehofvet, tillkomma boställshafvaren, må huset ej bortföras, innan afträdarken för virket utgifvit ersättning till belopp, som synerätten bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

Har ej afträdarken inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträdarken med den rätt, med hvilken afträdarken innehaft detsamma.

## 14 §.

Om å prästgård trädgård saknas eller är otillräcklig, bör, där så lämpligen kan ske, pastoratet anlägga ny trädgård eller utvidga den gamla efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Trädgård skall af boställshafvaren väl vårdas och vidmakthållas.

## 15 §.

Pastoratet åligge efter synerätts bestämmande att uppföra och underhålla erforderligt stängsel kring prästgård, där ej hägnad skall hållas af granne.

## 16 §.

Hvad prästgård tillhör och icke kan räknas till dess afkastning må ej afhändas bostället utan att sådant är särskildt tillåtet.

## 17 §.

Gör boställshafvaren åverkan å prästgård, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgad.

## 18 §.

Prästgård afträdes den 1 maj. Är vid tiden för afträdet icke bestämdt hvem som kommer att tillträda prästgården, skall domkapitlet föranstalta, att densamma emellertid varder behörigen vårdad, intill dess tillträdare kan öfvertaga dess skötsel och vård.

## III KAP.

## Om löneboställen.

## 19 §.

Löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med särskilda föreskrifter, som meddelas af Konungen.

I fråga om arrende, som nu sagts, skall hvad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, hvarom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och nämnda särskilda föreskrifter.

## 20 §.

Löneboställen skola vara försedda med de laga hus, som för kronohemman äro stadgade, där ej dylikt boställe antingen, såsom icke afsedt för jordbruk, erfordrar hus af särskild beskaffenhet eller ock, till följd af särskilda omständigheter, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

## 21 §.

1. Hvad i 5 §, 7 § 2 mom. och 8 § är stadgadt om andra laga hus å prästgård än sätesbyggning gälle ock om de laga husen å löneboställen.

2. Stall och fähus å löneboställen skola förses med skullar eller andra foderrum.

## 22 §.

Då vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å löneboställe, skall hvad i 9 § finnes för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

## 23 §.

Å löneboställen skola alla laga hus nybyggas och underhållas af arrendatorn.

## 24 §.

1. Finner synerätt, att på löneboställe insynadt torp eller fäbodställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall arrendatorn där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten föreskrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyodling, som efter frihetsår återgår till boställe.

## 25 §.

Uppkommande brister å löneboställes insynade hus skola afhjälpas och nybyggnad af dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

## 26 §.

1. I fråga om rätt för arrendator samt pastorat eller församling att erhålla virke från löneboställes skog lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke må, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande af arrendators rätt, af pastoratet användas till nybyggnad och förbättring å prästgård.

## 27 §.

Finner synerätt, att arrendator måst för nybyggnad af hus, hvarom i 20 och 24 §§ sägs, vidkännas större kostnad, än som skäligen kan anses motsvara hvad han vid arrendeaftalets ingående åtagit sig, äge arrendatorn efter synerättens bestämmande njuta godtgörelse för skillnaden antingen genom nedsättning i de närmaste årens arrende eller, vid boställets afträdande, af den nye arrendatorn.

För hvad ny arrendator sålunda fått utgifva må godtgörelse kunna honom, efter synerätts bepröfvande, på enahanda sätt beredas.

## 28 §.

De hus å löneboställe, hvilkas nybyggnad åligger arrendatorn, vare han pliktig att brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas. Arrendator, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada.

## 29 §.

Alla andra byggnader å löneboställe än de i 20 och 24 §§ omfördälda äro öfverloppshus, hvilka tillträderen äger att från afträderen lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträderen vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträderen bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves. Är till huset byggnadsvirke hämtadt från boställets skog, och har icke virket utgjorts af sådan andel i skogens afkastning, som, enligt hvad särskildt varit stadgad, i vissa fall kunnat, utöfver husbehovet, tillkomma boställets innehafvare eller arrendator, må huset ej bortföras, innan afträderen för virket utgifvit ersättning till belopp, som synerätten bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

Har ej afträderen inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträderen med den rätt, med hvilken afträderen innehaft detsamma.

## IV KAP.

## Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

## 30 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 9 och 22 §§ föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

Öfver fullgörandet af arrendator åliggande brandförsäkringsplikt hålle domkapitlet noggrann tillsyn.

## 31 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

## 32 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

## 33 §.

Ekonomisk besiktning förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af kronobetjänt i orten såsom ordförande jämte två nämndemän och i stad af magistratsperson såsom ordförande jämte



två utaf magistraten utsedda sakkunnige män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

## 34 §.

1. Såsom jäf mot besiktningman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om besiktningman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om besiktningman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämnt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att besiktningsmännens ordförande eller hans bemälde skylde man, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har besiktningman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare eller arrendator af boställe, eller söker någon sak med besiktningman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet besiktningsmännens ordförande, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningman, göre därom omedelbart anmälan hos ordföranden, hvilken ombesörjer inkallande af annan besiktningman.

## 35 §.

Besiktningsmännens ordförande utsätte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

## 36 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller,

vid förfall för denne, annat ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämman för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

## 37 §.

När ordföranden bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger honom, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

## 38 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot ordföranden, och finna besiktningsmännen det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre ordföranden anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer mot biträdande besiktningsman jäf, som af besiktningsmännen godkännes, ombesörje ordföranden inkallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

## 39 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger arrendator att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvare eller arrendator affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvares vanvård; och anmärkes hvad i öfrigt enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utse besiktningsmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshafvarens eller, å löneboställe, arrendatorns önskan, och bestämma besiktningsmännen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgöra kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som erhållas från det boställe, hvarå besiktningen äger rum, eller jämlikt 26 § från annat boställe, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

8. I allt annat, hvartill denna boställsordning eller annan författning föranleder, anställes undersökning och meddelas föreskrift.

9. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall ordföranden skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

## 40 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, af boställshafvaren och, beträffande andra arbeten af två utaf pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmälse kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

## 41 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman samt konsistorieombud, när annan än vederbörande kontraktsprost därtill förordnats, erhålla för ekonomiska besiktningar ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Af magistrat utsedda biträdande besiktningsmän njuta ersättning lika med nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 57 § omförmäles, skola gäldas å prästgårdar, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet och å löneboställen af arrendatorn; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra pastoratet eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

## 42 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst fyra nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt

i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

43 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

44 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmäldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

45 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare eller arrendator.

2. Å prästgård vare dock af- och tillträdessyn ej nödig, där ej boställshafvare eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Mottager boställshafvare prästgård utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad företrädarkaren under dennes besittningstid i afseende å boställets vård ålegat.

3. Af- och tillträdessyn å prästgård, då sådan ifrågakommer, skall hållas inom sex månader efter afträdet.

4. Af- och tillträdessyn å löneboställe må ej hållas tidigare än sex månader före eller senare än sex månader efter fardag.

46 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits.

47 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten utsätta tid för densamma och därom minst två månader förut underrätta domkapitlet, hvilket

förordnar vederbörande kontraktsprost eller, vid förfall för denne, annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträdadet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

## 48 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

## 49 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot besiktningsman gjordt jäf ogillats och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

## 50 §.

Hvad i 39 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör

finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjälpta, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvares vanvård. Finnas anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättre afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskuldig tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter tillträdarens önskan, och bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som erhållas från det boställe, hvarå synen äger rum, eller jämlikt 26 § från annat boställe, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, som förefinnas i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd därå fordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

8. I allt annat, hvartill denna boställsordning eller annan författning föranleder, anstalles undersökning och meddelas föreskrift.

### 51 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn å löneboställe af rätten blifvit bestämdt, skall, där så fordras, emellan afträdare och till-

trädare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

2. Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt.

#### 52 §.

Sedan boställe afträds, må afträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas å prästgård, där ej tillträdaren mottagit densamma utan af- och tillträdessyn, af pastoratet och å löneboställe af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

#### 53 §.

I det fall, som i 47 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

#### 54 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

#### 55 §.

1. För husesyner njuta synerätt och konsistorieombud ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Biträdande byggnadskunnig person erhåller godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 57 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för prästgård af pastoratet och för löneboställe af arrendatorn, dock att, där synerätten finner, att



synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra pastoratet eller arrendatorn hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas för prästgård af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera samt för löne- boställe utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera.

## 56 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjulpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, af boställshafvaren och, beträffande andra arbeten, af två utaf pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger pastoratet eller efterträdande beställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

## 57 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare eller arrendator väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

## V KAP.

## Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

## 58 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet skall i tillämpliga delar gälla för domkapitlet för den tid domkapitlet för allmän kassas räkning innehar prästgård.

## 59 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i detta afseende annorlunda förordna.

## 60 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar.

## 61 §.

Där i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten för närvarande helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling, boställshafvaren eller arrendatorn, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

## 62 §.

Är prästgård med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund af särskilda omständigheter boställe eller del däraf ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet, må boställe eller del, hvarom nu är sagdt, efter Kungl. Maj:ts beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas. Lag samma vare, där löneboställe eller del däraf till följd af belägenhet i eller invid stad eller stadlikt samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.

Gifver Kungl. Maj:t tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida i anseende därtill, att boställets afkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del däraf skall öfverlämnas till nämnda fond.

## 63 §.

1. Denna boställsordning skall beträffande i författningsenlig ordning utarrenderade boställen, med undantag af sådana, som hittills varit afsedda till löntagares bostad, tillämpas från och med den 1 januari 1912, dock med den inskränkning, som må föranledas af bestämmelserna i dessförrinnan lagligen upprättade arrendekontrakt.

2. I fråga om hvarje annat boställe skall boställsordningen, med iakttagande af hvad här nedan i 3 mom. samt i 64 och 66 §§ sägs, träda i kraft då lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, först börjar tillämpas för prästerskapet inom det pastorat, där bostället är beläget.

3. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

## 64 §.

1. När lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången blifvit fastställd för prästerskapet inom visst pastorat, skall året före den nya löneregleringens inträdande på domkapitlets begäran husesyn i ditills gällande ordning hållas å hvarje inom pastoratet beläget boställe, som då utgör bostadsboställe för löntagare eller eljest innehafves af sådan.

2. Skall prästgård vara förlagd å boställe, därå syn enligt hvad nu är sagdt hålles, bestämme synerätten med tillämpning af denna boställsordning, ej mindre hvilket område därtill skall användas än äfven hvilka laga hus där skola finnas samt om och på hvad sätt trädgård bör anläggas.

Synerätten meddele tillika de föreskrifter, som finnas erforderliga för att å prästgården befintliga laga hus må varda före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt ditills gällande bestämmelser åligger, samt pröfve, om och i hvad mån den nybyggnad af laga hus å prästgården, som boställshafvaren i enlighet med sistnämnda bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden för den nya löneregleringens inträdande öfverskjuta hvad honom ålegat att bygga. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet.

3. I fråga om boställe eller del däraf, som ej bör användas till prästgård, skall vid den i 1 mom. omförmälda syn boställshafvaren anses såsom afträdare och pastoratet såsom tillträdare, och skilje synerätten emellan dem i hvarderas sålunda angifna egenskap enligt dittills gällande stadganden.

Där så erfordras, bestämme synerätten ock med tillämpning af denna boställsordning, hvilka laga hus böra å bostället finnas.

#### 65 §.

Hvad i 64 § stadgas gälle ej för boställe, hvars afkastning under den nya lönerogleringsperioden skall tillfalla viss löntagare utöfver lönen.

#### 66 §.

I afseende å bostadsboställe, hvars innehafvare är delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa, iakttages, dels att ersättning för nybyggnad, som vid den i 64 § omförmälda syn ålagts boställshafvaren, skall utgå efter dittills gällande bestämmelser, dels att, sedan denna boställsordning trädt i kraft i fråga om bostället, pastoratet skall i enlighet med de närmare föreskrifter, som meddelas af Konungen, till nämnda kassa erlægga de afgifter, hvilka eljest skolat utgöras af boställshafvaren.

---

*Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen den 22  
mars 1910.*

Närvarande:

Justitieråden: QUENSEL,  
friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,  
PETRÉN,  
Regeringsrådet WALL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver ecklesiastikären den, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 11 februari 1910, hade särskilda sakkunniga uppgjort förslag till ecklesiastik boställsordning; och hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas öfver nämnda förslag med vissa ändringar, som däri, på sätt protokollsutdraget utvisar, inom ecklesiastikdepartementet vidtagits. De sakkunniges förslag och utdraget af statsrådsprotokollet finnas bilagda detta protokoll.

Det remitterade förslaget hade inför lagrådet föredragits af kammarrådet Wilhelm Dyberg; och blef detsamma nu företaget till slutlig behandling.

Lagrådet och dess särskilda ledamöter afgafvo vid nedan angifna paragrafer följande yttranden:

3 §.

*Lagrådet:*

Då knappast läser kunna inträffa, att det befinnes helt och hållet omöjligt att af boställe, som redan är anvisadt till bostad för tjänstens

innehafvare, undantaga hvad till prästgård erfordras, torde föreskriften, att, där sådant ej kan ske, prästgård skall inrättas å annat inom pastoratet beläget boställe, bättre motsvara hvad därmed åsyftas, därest föreskriften erhåller en något förändrad affattning, förslagsvis »där sådant ej lämpligen kan ske».

I öfrigt synes böra erinras, att Konungens rätt att bestämma, hvar prästgård skall läggas, icke bör inskränkas till valet mellan de inom pastoratet befintliga boställena. Det kan nämligen tänkas, att pastoratets invånare finna med sin fördel förenligt att erbjuda en plats, som till prästgård är lämpligare än något af nämnda boställen, och för sådant fall torde det böra stå Konungen öppet att, om han godkänner platsen, dit förlägga prästgården. Ett tillägg af sådant innehåll synes därför böra förordas.

Därest sistnämnda anmärkning vinner afseende, bör måhända genom tillägg till 64 § möjlighet beredas att, redan innan ny lönereglering börjar tillämpas, hålla laga syn för prästgårdens anordnande i enlighet med förslagets bestämmelser.

#### 5 §.

*Lagrådet:*

Enligt paragrafens ordalag skulle sätesbyggning ej få med annat laga hus sammanbyggas i vidare mån, än att hushållskällare kunde anordnas under sätesbyggningen. Måhända har det emellertid ej varit åsyftadt att helt och hållet utesluta möjligheten att med nämnda byggnad förena äfven andra hus. Det förefaller, som om sådant sammanbyggande skulle kunna ifrågakomma såväl i stad och liknande samhällen som i vissa landsorter. Anses möjlighet härtill böra öppnas, måste affattningen i någon mån jämkas.

#### 6 §.

*Justitieråden Quensel och Petrén:*

Att döma af de vid förslaget fogade tabeller rörande beräkning af prästerskapets löner synes det vara åsyftadt att i stor utsträckning genomföra den anordning, att komminister skall på eget ansvar besörja kyrkobokföring i en eller flera af pastoratets församlingar. Hvad angår prästgård för komminister med sådan expeditionsskyldighet torde i fråga om användande af boningsrum till expeditionslokal och inrättande af brand-

fritt hvalf böra meddelas enahanda föreskrifter, som föreslagits beträffande prästgård för kyrkoherde.

Häri instämde justitierådet friherre *Marks von Württemberg* och regeringsrådet *Wall* med framhållande tillika, att det med hänsyn bland annat till expeditionsgöromålen kunde ifrågasättas, huruvida ej minsta antalet boningsrum å prästgård för komminister borde bestämmas till fem.

## 13 §.

*Lagrådet:*

För den händelse afträdare af prästgård i enlighet med bestämmelserna i denna paragraf bortför öfverloppshus, bör det åligga honom att efter synerätts bestämmande vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande af jord eller byggnad i samma skick, hvori den befanns före öfverloppshusets uppförande. En sådan skyldighet har måhända ock varit åsyftad, men ett uttryckligt stadgande i ämnet lärer desto hellre böra i paragrafen inflyta, som i fråga om arrendator af jordbruksfastighet eller annan jord å landet liknande bestämmelse finnes meddelad.

Enahanda anmärkning gäller beträffande 29 §.

## 15 §.

*Lagrådet:*

Det synes vara af nöden att i förslaget införa bestämmelser i fråga om anläggande och underhåll af enskild väg, som för prästgård erfordras.

Hvad beträffar dessa bestämmelsers innehåll kan väl annat näppeligen ifrågasättas, än att på pastoratet bör ankomma att bekosta anläggandet af väg, som här åsyftas, och äfven i afseende å vägunderhållet synes det samma billigtvis böra gälla.

Att närmare bestämma rörande anläggande af väg synes böra tillhöra synerätt, så framt vägen anlägges allenast för prästgårdens räkning. Äfven härom torde bestämmelse böra inflyta i förslaget.

För det fall åter, att annan fastighet skall med prästgården taga del i vägens anläggande, komma de bestämmelser, som i lagen om enskilda vägar på landet finnas meddelade i afseende å samfällt företag af sådan beskaffenhet, utan vidare att äga tillämpning.

En föreskrift om skyldighet för pastorat att bygga och underhålla enskild väg, som för prästgård erfordras, kommer i viss mån att innefatta ändring i 8 § af nyssnämnda lag, och det torde alltså vara af

nöden, att i sagda paragraf införes en erinran om den särskilda regel, som skulle komma att gälla för prästgårdar.

## 17 §.

Justitieråden *Quensel* och friherre *Marks von Württemberg* samt regeringsrådet *Wall*:

Hvad i 24 kap. strafflagen stadgas om straff för brukare, som gör åverkan å legd jord eller öfverträder sin nyttjanderätt, torde äfven utan särskildt stadgande i nu ifrågavarande författning vara tillämpligt å boställshafvare, som gör sig skyldig till åverkan å prästgård eller eljest öfverträder sin nyttjanderätt därtill; men bestämmelsen i förevarande paragraf kan måhända försvara sin plats såsom en erinran om den påföljd, hvarmed strafflagen belägger dylikt olofligt förfarande.

## 18 §.

*Lagrådet:*

Därest, på sätt förslaget innehåller, prästgård icke kommer att vara förenad med jordbruk, synas tillräckliga skäl saknas att för alla fall bestämma afträdesdagen till den 1 maj, utan torde böra stadgas, att prästgården skall afträdas vid den tid, då öfriga med tjänsten förenade löneförmåner frånträdas.

## 19 §.

*Lagrådet:*

Det kan ifrågasättas, huruvida företrädesrätt till öfvertagande af arrende af löneboställe bör i lagen tilläggas innehafvare af därå belägen prästgård. Med en af förslagets mest betydelsefulla principer, eller att prästen befrias från de för hans ämbete främmande omsorger handhavandet af ett jordbruk medför, synes mindre väl öfverensstämma, att arrenderättens förvärfvande på särskildt sätt för prästen underlättas. Om med stadgandet om optionsrätt afses att bereda prästen möjlighet att erhålla arrenderätten för att sedan för egen räkning upplåta den åt annan, innebär detta ett förryckande af de tilltänkta grunderna för prästerskapets aflöning. Skulle i något särskildt fall arrendets öfvertagande för prästen vara af synnerlig betydelse, synes Konungen kunna för detta fall meddela bestämmelse om optionsrätt. På grund af hvad sålunda anförts hem-



ställes, att den ifrågasatta bestämmelsen om företrädesrätt måtte ur förslaget uteslutas.

Skall föreskriften emellertid kvarstå, erinras, att då företrädesrätten grundas på innehafvande af prästgården, fortvaron af arrende, som med begagnande af denna rätt förvärfvats, bör ställas i visst samband med tjänstens och prästgårdens bibehållande.

Enligt andra stycket af denna paragraf skola i afseende å arrende af löneboställe boställsordningens bestämmelser i främsta rummet lända till efterrättelse, men i de delar, hvarom denna författning icke innehåller bestämmelser, allmän lag och de särskilda föreskrifter, som af Konungen meddelas beträffande sagda boställens utarrendering, vinna tillämpning. Härvid må erinras, hurusom åtskilliga af de stadganden lagen om nyttjanderätt till fast egendom innehåller i ämnen, som ej i förslaget reglerats, icke lämpligen kunna läggas till grund för de rättsförhållanden, om hvilka här är fråga. Exempelvis må i detta hänseende framhållas de föreskrifter, som 2 kap. 8 och 9 §§ nämnda lag innehålla om rätt för arrendator eller hans stärbhus att, så framt ej viss lösen erlägges, sätta i sitt ställe annan person utan inhämtande af jordägarens samtycke, äfvensom stadgandet i 17 § af samma kapitel rörande jordägares skyldighet att utgifva ersättning för tegelrör, som af arrendatorn användts för täckdikning. Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida ej i alla de hänseenden, där nyttjanderättslagens regler ej böra erhålla tillämpning å arrende af löneboställe, erforderliga bestämmelser i stället borde inflyta i boställsordningen. Nödvändigt är detta dock icke. De regler, om hvilka här är fråga, äro alla af beskaffenhet att kunna aftalvis ersättas af andra villkor, och de särskilda föreskrifter, hvilka det enligt förslaget skulle tillhöra Konungen att utfärda, komma tydligen att erhålla naturen af dylika aftalsmässiga villkor. Det låter sig alltså äfven på denna väg göra att åt rättsförhållandet mellan boställsarrendatorn och det allmänna gifva ett efter sakens natur bättre afpassadt innehåll än som af nyttjanderättslagens stadganden skulle framgå. Men angelägenheten af att på ena eller andra sättet sörjes för, att nyttjanderättslagen ej utan vidare erhåller tillämpning på alla de områden, som af boställsordningen lämnas oreglerade, har ansetts böra här framhållas.

## 21 §.

### *Lagrådet:*

Stadgandet i 1 mom. synes efter orden innebära, bland annat, att hvad i 5 § rörande prästgård föreskrifves om sammanbyggande af de

laga husen utom boningshuset skall i fråga om löneboställe gälla för samtliga laga hus, det vill säga äfven för boningshuset. Då detta ej kan vara lämpligt och näppeligen lärar vara åsyftadt, torde någon jämkning i affattningen vara erforderlig.

För öfrigt kan ifrågasättas, huruvida icke 21 § i dess helhet kunde ersättas med ett stadgande af innehåll, att laga hus å löneboställe skola uppföras efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

## 27 §.

*Lagrådet:*

Af denna paragraf, jämförd med 23 och 24 §§, framgår, att arrendatorer af löneboställen — en med hänsyn till dessa boställens antal och värde icke obetydlig klass af arrendatorer — skulle med afseende på nybyggnadsskyldighet komma att befinna sig i ett osäkerhetstillstånd, som icke äger motsvarighet för andra arrendatorer. I 15:e punkten af de genom kungl. kungörelsen den 4 juni 1908 stadgade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner föreskrifves, att arrendators nybyggnadsskyldighet skall, därest nybyggnad anses erforderlig, före egendomens utarrendering såväl i afseende på byggnadens beskaffenhet som kostnaden därför noggrant bestämmas och i arrendekontraktet införas; och vid arrende af annan jordbruksegendom än kronans ordnas arrendatorns nybyggnadsskyldighet, där sådan skall förekomma, genom arrendeaftalet. Enligt 23 § af förevarande förslag skola å löneboställena alla laga hus nybyggas af arrendatorn. Nybyggnadsskyldighetens omfattning bestämmas af synerätt, och hela byggnadskostnaden måste arrendatorn åtminstone förskottsvis bestrida. Denna kostnad skulle det emellertid icke blifva möjligt för arrendatorn att med någon tillförlitlighet beräkna vid arrendeaftalets uppgörande, då nämligen nybyggnadsskyldighetens omfattning skulle blifva bestämd vid husesyner, som komme att hållas såväl vid boställets tillträädande och afträädande som ock under arrendetiden. Enligt 24 § skulle äfven andra byggnader än de laga husen kunna efter arrendeaftalets uppgörande insynas och deras nybyggande åläggas arrendatorn. I 27 § stadgas visserligen, att arrendatorn äger efter synerättens bestämmande njuta godtgörelse för den nybyggnadskostnad, som öfverstiger hvad han skäligen kan anses hafva åtagit sig vid arrendeaftalets ingående; men några grunder, som synerätten skulle hafva att följa vid godtgörelsens bestämmande, angifvas icke.

Detta förhållande synes kunna leda till att arrendesumman ofta blefve lägre än hvad som motsvarar arrenderättens verkliga värde eller till att arrendatorn komme att lida en kännbar förlust, som han ej kunde förutse vid aftalets ingående. Då en gemensam förvaltningsmyndighet för ifrågasvarande fastigheter, motsvarande domänstyrelsen, icke är åsyftad, torde det knappast vara möjligt att i arrendekontrakten intaga sådana bestämmelser om nybyggnadsskyldigheten, som äro föreskrifna beträffande kontrakt om kronans jordbruksdomäner. Vid sådant förhållande synas de antydda olägenheterna icke kunna undvikas på annat sätt, än att allmänna bestämmelser i någon form meddelas rörande de grunder, som af synerätt skola följas vid utmätande af den i 27 § omförmälda godtgörelse. Därest sådant icke sker i den ecklesiastika boställsordningen, böra de erforderliga bestämmelserna införas i den förordning, som, enligt hvad i motiveringen till det föreliggande förslaget angifves, skulle komma att ersätta nu gällande föreskrifter angående utarrendering af prästerskapets löningsboställen.

Om de erforderliga kompletterande bestämmelserna rörande godtgörelse till arrendator jämlikt 27 § i boställsordningen sålunda införas i den ifrågasatta förordningen, måste emellertid i nämnda paragraf omförmälas, att närmare föreskrifter om de grunder, enligt hvilka den i denna paragraf omförmälda godtgörelsen skall bestämmas, meddelas af Konungen.

## 39 §.

*Lagrådet:*

Då enligt förslaget boställshafvare icke äger skyldighet att bygga eller underhålla prästgårdens hus, torde han ej heller komma att mottaga någon husröte- eller brandskadeersättning, därför redovisning skulle kunna affordras honom. Som han ej heller lärer komma att innehafva andra medel för boställets räkning, synes föreskriften i mom. 1 angående affordrande af redovisning icke böra afse boställshafvare.

Bestämmelsen i sista punkten i mom. 2, att vid förrättningen skall anmärkas hvad i öfrigt enligt boställsordningen finnes utgöra föremål för uppmärksamhet, torde, såsom inbegripen i stadgandet i mom. 8 af förevarande paragraf, böra utgå.

## 46 §.

*Lagrådet:*

Det förefaller, som om de skäl, hvilka föranleda, att vid begäran om af- och tillträdessyn instrument öfver vissa äldre förrättningar böra insändas, skulle äga tillämpning äfven i det fall att laga syn begäres.

## 50 §.

*Lagrådet:*

Då enligt förslaget ekonomisk besiktning icke skall äga att insynas hus, bör tydligen skyldigheten för af- och tillträdessyn att granska nybyggdt hus och meddela beslut rörande dess insynande icke, såsom i mom. 2 af förevarande paragraf innehålles, göras beroende af huruvida ekonomisk besiktning å bostället hållits efter husets uppförande.

## 64 §.

*Lagrådet:*

Vid angifvande i mom. 2 af de ämnen, som skola blifva föremål för synerättens bestämmelser, torde äfven böra upptagas frågor om stängsel, föranledt allenast af prästgårdens behof, samt om väg, som kan vara erforderlig uteslutande för prästgårdens räkning.

Ur protokollet:

*Erik Ölander.*

---

*Utdrag ur protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför  
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-  
rådet å Stockholms slott den 4 april 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,  
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,  
Statsråden: PETERSSON,  
              HEDERSTIERNA,  
              SWARTZ,  
              greve HAMILTON,  
              greve EHRENSVÄRD,  
              MALM,  
              LINDSTRÖM,  
              NYLANDER,  
              VON SYDOW.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Lindström:

På min hemställan täcktes Kungl. Maj:t den 4 nästlidne mars i nåder besluta genom proposition föreslå Riksdagen att antaga särskilda förslag till:

- 1) lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;
- 2) lag om reglering af prästerskapets aflöning;
- 3) lag om emeritlöner för präster;

- 4) lag om kyrkofond; samt
- 5) grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställs-  
skogar.

Dessa förslag, som åsyftade reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönerogleringar utlupit, grundade sig på ett inom ecklesiastikdepartementet af särskildt tillkallade sakkunnige med utgångspunkt från den af Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 22 oktober 1897 tillsatta så kallade prätslönerogleringskommitténs utredningar utarbetadt, den 14 december 1909 afgifvet betänkande med förslag angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor, hvilket betänkande jämväl innefattade ett förslag till ecklesiastik boställsordning, i väsentliga delar nära sammanhängande med själfva lönerogleringsfrågan. Sedan öfver de sakkunnigas berörda betänkande och förslag med de ändringar och tillägg, som innefattades i en vid betänkandet fogad, af ytterligare tillkallade sakkunnige upprättad promemoria angående verkställd granskning af samma förslag, samtliga domkapitlen jämte Stockholms stads konsistorium äfvensom domänstyrelsen, statskontoret och kammarkollegium på grund af nådiga remisser afgifvit underdåniga utlåtanden, samt centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen å föreningens vägnar till Kungl. Maj:t inkommit med yttrande i ärendet, beslöt Kungl. Maj:t på min hemställan den 11 februari innevarande år att inhämta lagrådets utlåtande öfver de sakkunniges förslag till ecklesiastik boställsordning med några af mig förordade detaljändringar.

Efter det lagrådets sålunda infordrade utlåtande nu inkommit, anhåller jag att få ånyo påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för frågan om ecklesiastik boställsordning och därvid något utförligare yttra mig i ämnet.

Frågan om utfärdande af en ecklesiastik boställsordning har sedan medlet af förra århundradet upprepade gånger varit föremål för Kungl. Maj:ts och Riksdagens behandling utan att ernå sin lösning. Sålunda hafva särskilda förslag till dylik författning af Kungl. Maj:t genom nådiga propositioner förelagts Riksdagen dels åren 1889, 1894 och 1903 dels ock åren 1908 och 1909, men vid ingendera Riksdagen hafva båda kamrarna kunnat förena sig om antagandet af något visst förslag.

Vid den till 1909 års Riksdag i ämnet aflåtna nådiga propositionen (nr 40), hvilken torde få biläggas detta protokoll, finnes fogadt utdrag af statsrådsprotokollet för den 2 oktober 1908, däri dåvarande chefen för eckle-

siastikdepartementet vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t lämnade en redogörelse dels för den nu gällande lagstiftningen rörande byggnadsskyldigheten vid prästerskapets boställen och dels för dittills vidtagna åtgärder för åstadkommande af en ecklesiastik boställsordning; och torde det tillåtas mig att i dessa delar hänvisa till berörda framställning.

Såsom af nämnda redogörelse närmare framgår, voro de af Kungl. Maj:t för 1889, 1894 och 1903 årens Riksdagar framlagda förslagen till ecklesiastik boställsordning afsedda att tillämpas redan under nu gällande löneregleringar för prästerskapet i de territoriella församlingarna och hvilade på den i nåd. förordningen angående allmänt ordnande af prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 grundade förutsättning, att kyrkoherdar och komministrar i stor omfattning skulle själfva bruka och draga inkomst af dem anslagna boställen. Förslagets fall torde hufvudsakligen hafva berott på svårigheten att under bestående löneregleringar och däraf betingade förhållanden i fråga om boställets disposition på ett tillfredsställande sätt ordna byggnadsskyldigheten vid desamma.

Till 1908 och 1909 årens Riksdagar aflät Kungl. Maj:t samtidigt med förslag till ecklesiastisk boställsordning jämväl förslag till författningar angående nya grunder för prästerskapets aflöning, och hade därvid förslagen till boställsordning beträffande byggnadsskyldigheten vid de boställen, som innehafvas af kyrkoherdar och komministrar, anslutits till de blifvande nya löneregleringarna sålunda, att boställsordningens bestämmelser i berörda ämne skulle vinna tillämpning först vid de nya löneregleringarnas inträdande.

I fråga om dispositionen af de åt kyrkoherdar och komministrar anslagna boställen och tillgodogörandet af deras afkastning hade vid utarbetandet af de för 1908 och 1909 årens Riksdagar framlagda förslagen uppställt följande hufvudgrunder:

1. Afkastning af bostadsboställe jämte därmed i sambruk förenadt löningsboställe bibehålles såsom löneförmån för den präst, till hvars bostad det förra bostället är afsedt.

2. Anser den nämnd, som, på visst sätt sammansatt, skulle uppgöra förslag till lönereglering för prästerskapet i de särskilda pastora-ten, att med jordbruk förenadt bostadsboställe eller del däraf lämpligen må kunna, oberoende af innehafvarens besittningstid, upplåtas på arrende, utan att utarrenderingen skulle medföra väsentliga olägenheter för boställshafvaren i afseende å hans tjänsteutföring eller personliga ställning, har nämnden att hos Kungl. Maj:t göra underdänig fram-

ställning därom, med noggrant angifvande ej mindre af de byggnader och jordområden, som skola dels upplåtas åt arrendatorn, dels bibehållas för boställshafvaren, än äfven af de särskilda förbehåll, som till betryggande af boställshafvarens tillgång till vissa tjänstbarheter finnas böra i arrendekontraktet intagas.

Arrendetiden må ej öfverstiga 20 år.

Sedan boställshafvaren, pastoratet, domkapitlet och Kungl. Maj:ts befallningshafvande blifvit hörda öfver nämndens framställning, meddelar Kungl. Maj:t, i samband med pröfningen af det utaf nämnden uppgjorda förslaget till lönereglering för prästerskapet i pastoratet, beslut rörande frågan, om bostället eller del däraf må upplåtas på arrende, samt angifver, där utarrendering anses böra komma till stånd, hvad i afseende å densamma skall vara att i hufvudsak iakttaga.

De närmare villkoren för utarrenderingen pröfvas och fastställas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

3. Har utarrendering i nu nämnd ordning ej kommit till stånd, må med jordbruk förenadt bostadsboställe eller del däraf kunna, utan inskränkning till boställshafvarens besittningstid, upplåtas på arrende efter ansökning af vederbörande boställshafvare samt med godkännande från hans sida af arrendevillkor och arrendator.

För tillgodoseende af efterträdarens berättigade intresse skall domkapitlet, efter pastoratets och kontraktsprostens hörande, pröfva, om utarrenderingen kan medföra väsentliga olägenheter för boställets innehafvare i afseende å hans tjänsteutföring eller personliga ställning, i hvilken händelse utarrendering ej må äga rum.

Före utarrenderingen skola för boställshafvarens räkning undantagas bostadshus och visst jordområde, hvarjämte i arrendekontraktet intagas de särskilda förbehåll, som må finnas erforderliga till betryggande af boställshafvarens tillgång till vissa tjänstbarheter.

Arrendetiden må ej öfverstiga 20 år.

De närmare villkoren för utarrenderingen pröfvas och fastställas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

4. Löningsboställe, som ej brukas i förening med bostadsboställe, skall, så vidt detsamma icke af menighet anskaffats eller af enskild done-rats, indragas till kyrkofonden och i författningens ordning utarrenderas.

Hvad nu är sagdt hade emellertid ej afseende å boställes skogsafkastning, hvarom särskilda regler skulle gälla.

Bestämmelser i enlighet med ofvannämnda hufvudgrunder funnos upp-



tagna i de förslag till lagar om reglering af prästerskapets aflöning och om kyrkofond, som af Kungl. Maj:t åren 1908 och 1909 förelades Riksdagen.

Rörande motiven till ifrågakvarande bestämmelser och den utredning, som föregått deras framläggande för Riksdagen, anhåller jag att få hänvisa till hvad chefen för ecklesiastikdepartementet vid föredragning inför Kungl. Maj:t därom anförde enligt det utdrag af statsrådsprotokollet för den 19 februari 1909, som finnes fogadt vid Kungl. Maj:ts till samma års Riksdag i själfva löneregleringsfrågan aflåtna proposition (nr 39). Nämda proposition har bilagts protokollet vid min föredragning af löneregleringsfrågan inför Kungl. Maj:t den 4 nästlidne mars.

Jag tillåter mig emellertid att här erinra om den del af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 19 februari 1909, hvori han framhåller behovet af detaljbestämmelser, utöfver de i nyssnämnda lagförslag intagna stadganden, rörande såväl den tvungna som den frivilliga utarrenderingen af de ecklesiastiska bostadsboställena, hvilka bestämmelser dock syntes honom falla inom området för Konungens administrativa lagstiftning och ej påkalla Riksdagens medverkan. Departementschefen antydde ock, hurusom för vinnande af enhet i lagstiftningen angående utarrendering af prästerskapets jordbruksboställen af olika slag det måhända vore lämpligt, att de föreskrifter, som sedan åtskilliga årtionden vore meddelade rörande utarrendering af löningsboställen, blefve öfversedda samtidigt med utarbetandet af detaljbestämmelser angående utarrendering af bostadsboställena. De åsyftade föreskrifterna om löningsboställen innefattas i nådiga skrivelserna till kammarkollegium angående utarrendering dels af prästerskapets annex- och mensalhemman i Skåne, Halland och Blekinge den 12 november 1858 dels af prästerskapet anslagen jord, som icke utan olägenhet kan i förening med bostadsboställe brukas, den 11 juli 1862.

Ehuru, såsom af det nu anförda torde framgå, i de ifrågakvarande författningsförslagen intagits bestämmelser, åsyftande att i största omfattning befordra utarrendering af prästerskapets boställen, förutsattes dock, att i åtskilliga fall utarrendering af bostadsboställen och därmed gemensamt brukade löningsboställen ej skulle kunna genomföras, utan vederbörande löntagare blifva hänvisade att genom eget bruk bereda sig inkomst af dessa boställen, hvarförotom, äfven där utarrendering af dylikt boställe komme till stånd, densamma alltid skulle ske direkt för vederbörande löntagares räkning. Till följd häraf voro stadgandena i förslagen till ecklesiastisk boställsordning i regel så affattade, att de direkt hänförde sig till en prästerlig löntagare såsom boställshafvare, och bestämdes därpå helt

allmänt, att hvad för boställshafvare vore föreskrifvet skulle gälla äfven för i författningsenlig ordning antagen arrendator.

I afseende å byggnadsskyldigheten stadgades i 1908 års förslag, att de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet äfvensom å alla löningsboställen borde nybyggas och underhållas af boställshafvaren, hvaremot i städerna byggnadsskyldigheten skulle hvila å pastoratet. Nödiga medel till bestridande af byggnadskostnaderna vid bostadsboställe på landet och därmed i sambruk förenadt löningsboställe skulle beredas boställshafvaren på det sätt, att Kungl. Maj:t vid lönerегlerings fastställande bestämde särskildt för nybyggnad och särskildt för underhåll visst belopp, som årligen under lönerегleringsperioden borde af pastoratet utöfver den boställshafvaren tillkommande kontanta lön utgöras och af vederbörande kyrkoråd förvaltas, hvarefter de sålunda uppsamlade medlen finge efter vissa regler tagas i anspråk för betäckande af boställshafvarens byggnadskostnader.

Kungl. Maj:ts förslag såväl till boställsordning som till andra författningar angående lönerегleringen och därmed sammanhängande frågor undergingo vid 1908 års Riksdag förberedande behandling af ett särskildt utskott. Detta utskott anslöt sig i allt väsentligt till de i förslagen tillämpade hufvudgrunderna för boställenas disposition, under uttalande tillika rörande de erforderliga detaljbestämmelserna om boställenas utarrenderande, att för utarrenderingen och arrendators skyldigheter syntes i tillämpliga delar böra gälla hvad angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner vore eller blefve stadgadt. Rörande lämpligaste sättet för byggnadsskyldighetens reglering hade däremot utskottet en annan uppfattning än den, som fått uttryck i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet ansåg nämligen lämpligast, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet och med dem i sambruk förenade löningsboställen helt ålades pastoratet, och hemställde om ändring af Kungl. Maj:ts förslag i sådant syfte.

Utskottets förslag godkändes af Riksdagens Första kammare. Andra kammaren däremot beslöt för sin del bifalla ett framställt yrkande, att å nyssnämnda boställen allenast sätesbyggningen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet men öfriga laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

I det sammanjämningsförslag, som af utskottet afgafs i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut dels i nyssberörda punkt, dels i några andra delar af lönerегleringsärendet, tillstyrkte utskottet en sådan fördelning af

byggnadsskyldigheten vid ifrågavarande boställen, att sätesbyggning, visthus, hushållskällare, brygghus, vedbod, hemlighus och brunn, för så vidt de enligt boställsordningen borde finnas såsom laga hus å bostället, skulle nybyggas och underhållas af pastoratet, samt att jämväl öfriga laga hus å dessa boställen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet men kostnaderna därför gäldas af pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera.

Första kammaren biföll sammanjämningsförslaget, men Andra kammaren afslog detsamma. Till följd däraf och då sammanjämningsförslaget hvilade på den förutsättning, att icke något af de däri omförmälda författningsförslagen kunde vinna gällande kraft, utan att jämväl de öfriga förslagen blefve godkända, hade samtliga de till lönerogleringsärendet hörande frågor för den Riksdagen förfallit.

Med anledning af hvad vid 1908 års Riksdag förekommit, hade i de med Kungl. Maj:ts nådiga propositioner nr 39 och 40 för Riksdagen år 1909 framlagda författningsförslagen bestämmelserna om byggnadsskyldigheten underkastats den ändring, att å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet själfva bostadshusen eller sätesbyggning, visthus, hushållskällare, brygghus, vedbod, hemlighus och brunn, så vidt de enligt boställsordningen borde såsom laga hus finnas, skulle nybyggas och underhållas af pastoratet men öfriga laga hus, de s. k. ladugårds- eller jordbrukshusen, nybyggas och underhållas af boställshafvaren. Erforderliga medel till bestridande af boställshafvarnes byggnadskostnader vid ifrågavarande boställen och med dem gemensamt brukade löningsboställen skulle, enligt därom af Kungl. Maj:t vid lönerogleringarnas fastställande meddelade bestämmelser, af vederbörande boställshafvares kontanta lön årligen under hvarje lönerogleringsperiod afsättas och efter gifna regler tillhållas boställshafvarne. Hvad af boställshafvares kontanta lön sålunda toges i anspråk för byggnadskostnader skulle honom ersättas därigenom, att vid uppskattning af boställes afkastning ett mot byggnadskostnaderna svarande afdrag gjordes.

Jämväl år 1909 blefvo Kungl. Maj:ts i lönerogleringsärendet till Riksdagen aflättna propositioner öfverlämnade till förberedande behandling af ett särskildt utskott. Till de i Kungl. Maj:ts förslag intagna bestämmelser om bostadsboställen och med dem gemensamt brukade löningsboställen föreslog utskottet vissa tillägg i syfte att bereda tillfälle till försäljning af dylikt boställe eller del däraf, då en sådan åtgärd vid löneroglering kunde finnas vara af särskilda omständigheter påkallad. I öfrigt hade utskottet icke något väsentligt att erinra vid de hufvudgrunder i fråga om

bostälленas disposition, hvarpå bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag hvilade. Ej heller gjorde utskottet någon hufvudsaklig anmärkning mot de i samma förslag upptagna stadganden rörande byggnadsskyldighetens reglering.

Vid den slutliga behandlingen godkände Första kammaren Kungl. Maj:ts propositioner till alla delar.

Andra kammaren åter afslog propositionerna och biföll ett i hufvudsaklig anslutning till en vid särskilda utskottets betänkande fogad reservation framställt yrkande, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda och om möjligt till 1910 års Riksdag framlägga förslag till prästerskapets aflöning, byggdt på bland andra följande grunder, nämligen att församlingen skulle tillhandahålla ordinarie tjänstinnehafvare lämplig bostad med nödiga uthus och, såvidt möjligt, trädgårdsland samt att församling skulle äga att, med iakttagande af gifna föreskrifter, antingen utarrendera boställes jord och använda såväl arrendemedlen som från boställets skog eventuellt uppkommen afkastning till aflöning åt församlingens prästerskap och till fullgörandet af församlingens byggnadsskyldighet eller ock försälja boställets jord med tillhörande skog och öfverflödiga åbyggnader och att af därför inflytna medel bilda en fond, hvars ränteafkastning skulle för samma ändamål användas.

Till följd af kamrarnas skiljaktiga beslut hade sålunda hela löne-regleringsfrågan ånyo förfallit.

---

Vid den omarbetning, som de af Kungl. Maj:t för 1909 års Riksdag framlagda författningsförslagen rörande prästerskapets löneförhållanden nu underkastats, har, såsom jag den 4 nästlidne mars inför Kungl. Maj:t närmare utvecklade, en väsentlig nyhet i själfva sättet för prästernas aflönande införts. Enligt det förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning, som Kungl. Maj:t nämnda dag beslöt att genom nåd. proposition förelägga Riksdagen till antagande, skola nämligen de ordinarie prästernas löner till fulla beloppet i första hand gäldas af pastoraten på det sätt, att vederbörande kyrkoråd uppsamlar alla till aflöning af prästerskapet inom ett pastorat afsedda medel och under pastoratets ansvar till löntagaren kvartalsvis utbetalar det honom tillkommande belopp. Ett dylikt förfarande förutsätter bland annat, att prästerskapet anslagna hemman och lägenheter, i den mån de ej behövas för att bereda vederbörande tjänstinne-

hafvare bostad, undantagas från brukning af tjänstinnehafvaren såsom sådan och utarrenderas sålunda, att arrendet uppbäres af vederbörande kyrkoråd för att lika med öfriga inom pastoratet tillgängliga lönedel användas till aflönande af prästerskapet därstädes. Den prästerlige tjänstinnehafvaren skall således icke vidare vara hänvisad att söka utfå någon del af sin lön ur boställes afkastning, utan hela den vid löneregleringen fastställda lönen kommer att kontant till honom utbetalas af kyrkorådet. Jämte själfva lönen skall emellertid enligt förslaget till löneregleringslag tjänstinnehafvare bekomma fri bostad in natura, eller, där hinder därför möter, skälig hyresersättning.

Det nu omförmälda förändrade sättet för prästernas aflönande betingar åtskilliga förändringar i de bestämmelser, som innefattades i det af Riksdagen år 1909 behandlade förslaget till ecklesiastik boställsordning. Härom och för öfrigt om hufvudgrunderna för det förslag till boställsordning, som af de sakkunnige med betänkandet den 14 december 1909 aflämnats, yttras i samma betänkande bland annat följande:

»Hvad nu särskildt angår förslaget till ecklesiastik boställsordning, torde till en början märkas, att därur uteslutits alla stadganden om biskoparnes boställen. Biskoparne beröras ju ej af den lönereglering för prästerskapet i de territoriella församlingarna, hvarom fråga är, och då boställsordningens bestämmelser affattats med hänsyn till de ganska genomgripande förändringar, som nu för den kommande löneregleringsperioden föreslås i afseende å dispositionen af de nämnda prästerskap anslagna boställen, har boställsordningen ansetts numera ej lämpligen kunna omfatta jämväl biskopsboställena.»

»Förslaget till boställsordning afser således allenast den till bostad eller aflönning åt prästerskapet i territoriella församlingar anslagna fasta egendom, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte eller hvars afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.»

»Den fria bostad, hvarom förut är taladt, skall för den nya löneregleringsperioden beredas kyrkoherde och komminister i regel på det sätt, att för ändamålet tages i anspråk tomt med bostadshus å den fastighet, som vid den nya löneregleringens fastställande utgör tjänstinnehafvarens bostadsboställe. Därjämte skall, där så lämpligen kan ske, af samma boställes ägor erforderligt område afsättas till trädgård för tjänstinnehafvaren. För innehafvare af nyinrättade tjänster äfvensom eljest, där förutvarande bostadsboställe till erforderlig del icke kan för ändamålet användas, må

bostad med tillhörande trädgårdsområde efter Kungl. Maj:ts bestämmande på enahanda sätt beredas å annat inom pastoratet beläget boställe.»

»Den tomt med bostadshus och trädgårdsområde, som sålunda efter ny lönereglerings inträde kommer att innehafvas af prästerlig tjänstinnehafvare, kallas i boställsordningen *prästgård*.»

»Alla öfriga i boställsordningen afsedda boställen kallas *löneboställen*. Under denna benämning inbegripas alltså icke blott de nuvarande s. k. löningsboställena utan äfven de delar af nuvarande bostadsboställen, som återstå efter afskiljandet därifrån af de till bostad och trädgård för vederbörande tjänstinnehafvare afsedda områden.

Löneboställena skola alla utarrenderas.»

---

»Erforderliga bestämmelser om sättet för löneboställenas utarrendering hafva ansetts lämpligast böra meddelas genom en af Kungl. Maj:t utfärdad särskild förordning, som komme att ersätta nu gällande föreskrifter angående utarrendering af prästerskapets löningsboställen. I nämnda förordning lära, jämte bestämmelser om själfva proceduren för utarrenderingen, böra intagas de närmare föreskrifter rörande arrendatorns rättigheter och skyldigheter, som må erfordras utöfver hvad boställsordningen därom innehåller eller i allmänna arrendelagen är stadgad. För affattningen af förordningen torde gällande författning angående grunderna för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner böra i allmänhet tjäna såsom förebild, dock med vederbörligt beaktande af de särskilda förhållanden, som betingas af ifrågavarande boställens egenskap af prästerskapet anslagen egendom. Särskildt torde uppmärksammas, hurusom i särskilda fall det möjligen kan vara af behovet påkalladt att vid utarrenderingen stadga skyldighet för arrendatorn att till prästerlig tjänstinnehafvare utgöra vissa tjänstbarheter.»

»I fråga om boställenas disposition har för öfrigt ansetts lämpligt, att i boställsordningen intages ett stadgande om föryttring af boställe eller del däraf i vissa fall, då synnerligen starka skäl för en sådan åtgärd föreligga.»

---

»Rörande antalet och beskaffenheten af de laga hus, som böra finnas å prästgårdar, upptager det nu utarbetade förslaget till boställsordning samma bestämmelser, som af särskilda utskottet vid 1909 års riksdag föreslagits för kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen. Om löneboställen heter det i nu förevarande förslag, att de skola vara försedda med de laga hus, som för kronohemman äro stadgade, där ej dylikt boställe

antingen, såsom icke afsedt för jordbruk, erfordrar hus af särskild beskaffenhet eller ock, till följd af särskilda omständigheter, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus. Husens storlek och närmare beskaffenhet å lönebeställena bestämmer synerätt efter hvad behovet i hvarje fall fordrar. Dessa regler, som öfverensstämma med nyssnämnda särskilda utskotts förslag i hvad det angick de nuvarande löningsbeställena, hafva ansetts kunna omfatta alla lönebeställen, således äfven de delar af nuvarande bostadsbeställen, som under den nya löneregeringsperioden komma att afskiljas från löntagarnes omedelbara innehaf och utarrenderas. Någon anledning att i förevarande afseende göra skillnad mellan berörda beställsdelar och öfriga utarrenderade beställs-egendommar har ej synts förefinnas.»

»Å prästgårdar skola, enligt förevarande förslag, alla laga hus nybyggas och underhållas af pastoratet. Om lämpligheten af ett sådant stadgande läser väl numera någon meningsskiljaktighet ej uppkomma.»

»När efter ny löneregerings inträdande lönebeställes afkomst icke vidare skall direkt tillfalla viss tjänst innehafvare såsom löneförmån, kan uppenbarligen icke längre någon tjänst innehafvare tillförbindas att svara för byggnadsskyldigheten vid dylikt beställe. Kostnaden för nybyggnad och underhåll af de hus, som erfordras å dessa beställen, bör naturligen upp bäras af beställsafkastningen, och i enlighet härmed har i förevarande förslag byggnadsskyldigheten vid lönebeställena ålagts arrendatorn.»

I fråga om de sålunda angifna hufvudgrunderna för de sakkunniges förslag till beställsordning hafva de i ärendet hörda myndigheterna i synnerhet fäst sin uppmärksamhet vid den föreslagna obligatoriska utarrenderingen af alla jordbruksbeställen. Betänkligheter häremot hafva uttalats af de flesta domkapitel äfvensom af allmänna svenska prästföreningen. Därvid har framhållits, hurusom i många fall afsevärda svårigheter kunde uppkomma för en präst, om han icke hade tillfälle att genom ett mindre jordbruk förskaffa sig åtminstone de oundgängligaste lifsförnödenheter och hålla för tjänsteresor behöfliga hästar. Vidare hafva uttalats farhågor för att, om det till prästens bostadsbeställe hörande jordbruk ovillkorligen skulle utarrenderas, prästen flerstädes på grund af de lokala förhållandena skulle å prästgården råka i ett svårt och tryckande beroende af arrendatorn, hvilket kunde blifva desto obehagligare, som prästen ej finge bestämmanderätt i fråga om den person, hvilken borde antagas till arren-

dator. Äfven har gifvits uttryck åt den mening, att i åtskilliga fall, sedan lämpligt område till prästgård blifvit å ett boställe afsatt, den öfriga delen af bostället i anseende till alltför ringa ägovidd ej skulle kunna med någon fördel utarrenderas, helst om blifvande arrendator skulle förpliktas att bygga densamma. A andra sidan har emellertid ock betonats, att tungt vägande skäl utan tvifvel tala för den ifrågasatta reformen, såsom exempelvis att prästen under nutida förhållanden hvarken har tid eller andra förutsättningar för bedrivande af ett rationellt jordbruk samt att den ifrågavarande anordningen syntes vara ägnad att underlätta en tillfredsställande lösning af den svåra frågan om byggnadsskyldigheten vid boställena. Domänstyrelsen har ansett den föreslagna obligatoriska utarrenderingen af löneboställena innebära en ej oväsentlig förbättring af förut framkomna förslag och särskildt skola åstadkomma förenkling i vissa afseenden af frågor, som beröra skogshushållningen, hvadan ifrågavarande förslag lifligt förordats af styrelsen. Kammarkollegium har icke haft något att erinra mot hufvudgrunderna för de sakkunniges förslag.

Af dem, som uttalat betänkligheter mot jordbruksboställenas ovillkorliga utarrendering, har domkapitlet i Kalmar förklarat sig i arrende-frågan intaga samma ståndpunkt som prästlöneregleringskommittén och således kunna förorda allenast en anordning, hvarigenom större frihet än hittills bereddes prästerskapet att få genom vederbörande myndigheters försorg för längre tid utarrendera sina boställen, men icke införande af tvungen utarrendering. Domkapitlet i Göteborg har tillstyrkt, att åt tjänstinnehafvare måtte tillerkännas rätt att behålla löneboställe, då Kungl. Maj:ts befallningshafvande och domkapitlet efter ansökan pröfvade det vara lämpligt. Jämväl allmänna svenska prästföreningen har yrkat, att i frågan huruvida boställe bör utarrenderas eller ej måtte få i hvarje särskildt fall efter pröfning förfaras i öfverensstämmelse med det som från alla synpunkter sedt kan vara förmånligast. Från vissa håll har föreslagits, att vid löneboställes utarrendering borde, där sådant kunde vara af förhållandena påkalladt, till vederbörande tjänstinnehafvares bruk undantagas ett mindre jordområde, hvarigenom honom bereddes möjlighet att hålla häst. I öfrigt har till förebyggande eller lindring af de olägenheter, som boställenas utarrendering på det föreslagna sättet kunde medföra för prästerna, påyrkats dels bestämmelser i syfte att tillförsäkra prästerna fri och tillräcklig skjuts i tjänsteärenden, dels att såsom laga hus å prästgård på landet måtte föreskrifvas drängstuga, stall och vagnshus, dels ock att i den tillämnade förordningen om utarrendering af löneboställen måtte in-



tagas för ändamålet lämpliga bestämmelser särskildt angående de tjänstbarheter, som i förekommande fall borde af arrendator utgöras till prästerlig tjänstinnehafvare.

Vid föredragningen af löneregleringsfrågan den 4 nästlidne mars uttalade jag, att jag af de yppade betänkligheterna mot bostälленas obligatoriska utarrendering icke funnit mig öfvertygad om lämpligheten att frångå de sakkunnigas i betänkandet den 14 december 1909 därom framställda förslag.

Redan förut under löneregleringsärendets behandling har upprepade gånger med styrka framhållits, att prästerna i regel ej böra vara hänvisade att syssla med jordbruk, som tager tid och krafter från den egentliga ämbetsverksamheten och för hvars skötsel prästerna väl i regel numera torde sakna nödiga förutsättningar. I Kungl. Maj:ts propositioner till 1908 och 1909 årens Riksdagar föreslogos ju ock bestämmelser därom, att jordbruksbostälлена borde äfven mot vederbörande boställshafvares bestridande utarrenderas, när sådant kunde ske utan att medföra väsentliga olägenheter för boställshafvaren i afseende å hans tjänsteutöfning eller personliga ställning. Jag håller före, att de befarade olägenheterna af jordbruksbostälленas utarrendering skola kunna genom lämpliga anordningar förebyggas eller åtminstone så reduceras, att de icke böra utgöra hinder för ett fullständigt genomförande af principen om obligatorisk utarrendering. En af de viktigaste uppgifterna härvidlag torde vara att tillse, det prästerna icke betungas med oskäligen kostnader för anskaffande af nödig ämbetsskjuts. I sådant syfte har i det af Kungl. Maj:t för innevarande års Riksdag framlagda förslaget till löneregleringslag stadgats, *dels* att fri skjuts för resa till allmän gudstjänst äfvensom till kyrkostämmor samt kyrko- och skolrådssammanträden skall, då väglängden uppgår till minst två kilometer, beredas vederbörande tjänstinnehafvare sålunda, att förbehåll därom göres vid löneboställes utarrendering, samt att, om hinder härför möter, det skall åligga pastoratet att för skjuts, som nu är nämnd, till tjänstinnehafvaren utgifva ersättning med belopp, som af Kungl. Maj:t i enlighet med de i orten rådande förhållanden bestämmas, *dels* att bidrag till bestridande af kostnaden för skjuts i andra tjänsteärenden skall, i den mån sådant prövas erforderligt, ur kyrkofonden utgå med belopp, som Kungl. Maj:t vid löneregleringens fastställande bestämmer. I den tillämnade administrativa förordningen om lönebostälленas utarrendering torde böra intagas erforderliga bestämmelser om skyldighet för löneboställes ar-

rendator att till tjänstinnehafvare utgöra nödig skjuts i tjänsteärenden utan ersättning, där sådant enligt nyssnämnda stadgande i löneregleringslagen kan ifrågakomma. Därjämte torde arrendatorn i arrendekontraktet böra tillförbindas att mot godtgörelse tillhandahålla tjänstinnehafvaren öfrig tjänstskjuts samt de andra tjänstbarheter, som kunna finnas lämpliga och behöfliga. Härigenom synas prästernas behof af skjuts och lifsförnödenheter kunna blifva nöjaktigt tillgodosedda. För de obehag, som befarats i vissa fall kunna för prästgårdsinnehafvare uppkomma till följd af alltför nära grannskap till löneboställes arrendator, torde bot kunna rådås dels i första rummet genom för ändamålet lämpliga anordningar, då prästgårdens område och beskaffenhet i öfrigt af vederbörande synerätt bestämmes, och dels genom föreskrifter i arrendeförordningen och de på grund af densamma upprättade arrendekontrakten.

I anledning af den gjorda anmärkningen, att i åtskilliga fall hinder för utarrendering af ett boställe kunde vållas af dess alltför ringa ägovidd, helst om arrendatorn skall hafva skyldighet att bebygga detsamma, vill jag till en början erinra, att enligt det uppgjorda förslaget löneboställe icke ovillkorligen behöfver vara bebyggt. Om det visar sig, att ett löneboställe kan vare sig i sin helhet eller — såsom redan nu ofta brukar förekomma på Gottland — i särskilda delar med större fördel utarrenderas obebyggt än mot skyldighet för arrendatorn att hafva detsamma bebyggt, synes bostället ej böra vara försedt med några hus utan lämpligen böra utarrenderas på det förra sättet. Är däremot för ett visst boställes behöriga skötsel nödvändigt, att byggnader därstädes upprätthållas, och skulle det ej lyckas att till bostället erhålla arrendator, som vill åtaga sig att svara för byggnadsskyldigheten i afseende å de af synerätt för bostället föreskrifna hus, lärer ett sådant boställe, hvars afkastning alltså ej förmår uppbära de med byggnadsskyldigheten förenade kostnader, vara att hänföra till sådana, som ej utan synnerlig olägenhet kunna för sitt ändamål bibehållas och på grund däraf, enligt hvad jag längre fram torde få tillfälle att vidare omförmäla, böra afyttras.

Att, på sätt från vissa håll yrkats, de föreslagna bestämmelserna om jordbruksbostälernas utarrendering modifieras därhän, att prästerliga tjänstinnehafvare skulle kunna i särskilda fall få såsom boställshafvare behålla större eller mindre delar af bostälernas jord, kan jag ej tillstyrka. En dylik anordning, som bland annat skulle nödvändiggöra särskilda bestämmelser om boställshafvarens byggnadsskyldighet m. m. och särskilda åtgärder för uppskattning af boställsjordens afkastning, låter svårigen

föreana sig med det aflöningssystem, som vunnit tillämpning i Kungl. Maj:ts för Riksdagen nu senast framlagda förslag till lönerogleringslag. För min del är jag öfvertygad, att om detta system blir genomfördt, prästerna snart skola alltmer uppskatta de därmed förbundna fördelarna af att på bestämda tider utan något besvär få de fastställda lönerna till sig utbetalda och att slippa alla bekymmer för bostälленas skötsel och bebyggande.

För att emellertid så långt som möjligt tillmötesgå de gjorda framställningarna om beredande af jordbruk åt präst, som ansåge sådant för sig behöfligt, föreslog jag vid anmälan den 11 nästlidne februari inför Kungl. Maj:t af de sakkunniges ifrågavarande förslag till boställsordning, att till det i författningsförslaget 19 § intagna stadgande, att löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med särskilda föreskrifter, som meddelas af Konungen, måtte fogas ett tillägg af innehåll, att företrädesrätt till öfvertagande af arrende af löneboställe skulle, på sätt i nämnda särskilda föreskrifter blefve närmare bestämdt, tillkomma innehafvare af prästgård i fråga om det boställe, hvarå prästgården vore belägen.

Mot intagande i lagen af ett sådant allmänt stadgande om företrädesrätt för prästgårdsinnehafvare att öfvertaga arrende af löneboställe har lagrådet emellertid anmärkt, hurusom med en af det föreliggande författningsförslaget mest betydelsefulla principer, eller att prästen befrias från de för hans ämbete främmande omsorger, handhafvandets af ett jordbruk medför, syntes mindre väl öfverensstämma, att arrenderättens förvärfvande på särskildt sätt för prästen underlättades. Om med stadgandet om optionsrätt afsåges att bereda prästen möjlighet att erhålla arrenderätten för att sedan för egen räkning upplåta den åt annan, innebure detta ett förryckande af de tilltänkta grunderna för prästerskapets aflöning. Skulle i något särskildt fall arrendets öfvertagande för prästen vara af synnerlig betydelse, syntes Konungen kunna för detta fall meddela bestämmelse om optionsrätt. På grund af hvad sålunda anförts har lagrådet hemställt, att den ifrågasatta bestämmelsen om optionsrätt måtte ur förslaget uteslutas. Därest föreskriften emellertid skulle kvarstå, har lagrådet erinrat, att då företrädesrätten grundades på innehafvande af prästgården, fortvaron af arrende, som med begagnande af denna rätt förvärfvats, borde ställas i visst samband med tjänstens och prästgårdens bibehållande.

Att genom den föreslagna bestämmelsen om optionsrätt bereda tillfälle för prästerna att mera allmänt förvärfva arrenderätt till löneboställena för att sedan för egen räkning åt andra upplåta bostälленas brukande, har

ingalunda varit min afsikt. Visserligen anser jag icke troligt, att prästerskapet i någon vidsträcktare omfattning kommer att begagna sig af ifrågasvarande optionsrätt, men då de kyrkliga myndigheterna i sina utlåtanden synas fästa stor vikt vid att prästen i vissa fall kan äga tillgång till jordbruk, finner jag mig böra tillstyrka optionsrättens bibehållande. I enlighet med hvad lagrådet eventuellt hemställt har jag till bestämmelsen i fråga fogat ett tillägg af innehåll, att, när präst med begagnande af denna rätt öfvertager arrendet, han eller hans rättsinnehafvare skola vara skyldiga att, om prästgård, hvarmed prästens tjänst är förenad, före arrendetidens slut afträdes, nästa fardag därefter frånträda arrendet.

Förut har jag omnämnt, hurusom de sakkunnige ansett, att i den administrativa förordningen om löneboställes utarrendering borde intagas de närmare föreskrifter rörande arrendatorns rättigheter och skyldigheter, som kunde erfordras utöfver hvad boställsordningen därom innehölle eller i allmänna arrendelagen vore stadgad. Åtskilliga i de äldre förslagen till ecklesiastik boställsordning upptagna stadganden, som hänförde sig till boställes skötsel och vård och därmed sammanhängande förhållanden, hafva ock uteslutits ur de sakkunniges förslag, i syfte att erforderliga bestämmelser i dessa ämnen skulle i stället intagas i arrendeförordningen, där de sakkunnige ansett dem mera på sin plats än i boställsordningen.

I fråga om förhållandet mellan boställsordningen, allmänna nyttjanderättslagen och de tillämnade administrativa föreskrifterna om löneboställes utarrendering har lagrådet vid 19 § i förslaget till boställsordning yttrat följande:

»Enligt andra stycket af denna paragraf skola i afseende å arrende af löneboställe boställsordningens bestämmelser i främsta rummet lända till efterrättelse, men i de delar, hvarom denna författning icke innehåller bestämmelser, allmän lag och de särskilda föreskrifter, som af Konungen meddelas beträffande sagda boställes utarrendering, vinna tillämpning. Härvid må erinras, hurusom åtskilliga af de stadganden lagen om nyttjanderätt till fast egendom innehåller i ämnen, som ej i förslaget reglerats, icke lämpligen kunna läggas till grund för de rättsförhållanden, om hvilka här är fråga. Exempelvis må i detta hänseende framhållas de föreskrifter, som 2 kap. 8 och 9 §§ nämnda lag innehåller om rätt för arrendator eller hans stärbhus att, så framt ej viss lösen erlägges, sätta i sitt ställe annan person utan inhämtande af jordägarens samtycke, äfvensom stadgandet i 17 § af samma kapitel rörande jordägares skyldighet att utgifva

ersättning för tegelrör, som af arrendatorn användts för täckdikning. Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida ej i alla de hänseenden, där nyttjanderättslagens regler ej böra erhålla tillämpning å arrende af löneboställe, erforderliga bestämmelser i stället borde inflyta i boställsordningen. Nödvändigt är detta dock icke. De regler, om hvilka här är fråga, äro alla af beskaffenhet att kunna aftalvis ersättas af andra villkor, och de särskilda föreskrifter, hvilka det enligt förslaget skulle tillhöra Konungen att utfärda, komma tydligen att erhålla naturen af dylika aftalsmässiga villkor. Det låter sig alltså äfven på denna väg göra att åt rättsförhållandet mellan boställsarrendatorn och det allmänna gifva ett efter sakens natur bättre afpassadt innehåll än som af nyttjanderättslagens stadganden skulle framgå. Men angelägenheten af att på ena eller andra sättet sörjes för, att nyttjanderättslagen ej utan vidare erhåller tillämpning på alla de områden, som af boställsordningen lämnas oreglerade, har ansetts böra här framhållas.»

Med de sakkunnige är jag ense om lämpligheten däraf, att detaljbestämmelser om lönebostälernas utarrendering utfärdas i mindre tunga former, än som måste gälla för boställsordningen. Att i afseende å innehållet af berörda detaljbestämmelser åtskilliga modifikationer af allmänna nyttjanderättslagens stadganden, på sätt lagrådet framhållit, kunna och böra ske, torde vara obestriddigt, och sådant kommer utan tvifvel att iakttagas vid den tillämnade nya arrendeförordningens affattande. Gällande författning angående grunderna för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, hvilken såväl inom Riksdagen som af de sakkunnige ansetts böra i tillämpliga delar tjäna såsom förebild för affattningen af föreskrifter rörande utarrendering af ecklesiastika boställen, innehåller ju äfven i många stycken modifikationer af allmänna nyttjanderättslagen. Dessutom måste, såsom förut är antydt, vid reglerandet af de ecklesiastika bostälernas utarrendering hänsyn i flera afseenden tagas till särskilda, för dessa boställen säregna förhållanden.

Af hvad jag nu anfört behagade Kungl. Maj:t finna, att jag delar de sakkunniges grundåskådning i afseende å ordnandet af de ecklesiastika jordbruksbostälernas disposition. Äfven i fråga om öfriga hufvudgrunder för boställsordningen ansluter jag mig i allt väsentligt till de sakkunniges förslag.

I vissa detaljer har jag däremot med anledning af hvad under förslagets granskning inom lagrådet förekommit låtit förslaget undergå jämkningar, hvarjämte en del smärre ändringar af uteslutande redaktionell natur vidtagits.

Jag öfvergår nu till att yttra mig om stadgandena i det föreliggande författningsförslaget i den mån de synas mig påkalla särskild motivering. Vid förslaget utarbetande har såsom regel iakttagits, att bestämmelserna i det af särskilda utskottet vid 1909 års Riksdag tillstyrkta förslaget till ecklesiastik boställsordning — redaktionella ändringar fransedda — bibehållits, såvidt sådant varit förenligt med hufvudgrunderna för det nya förslaget.

### 3 §.

Löneregleringslagen innehåller den grundläggande bestämmelsen, att fri bostad skall beredas kyrkoherde och komminister genom upplåtelse till honom af prästgård, där ej Kungl. Maj:t på grund af särskilda omständigheter finner hinder möta mot dylik upplåtelse. Boställsordningen åter torde böra upptaga erforderliga stadganden om prästgårdens läge och beskaffenhet.

I förevarande § meddelas nu de allmänna reglerna om hvar prästgård skall förläggas och hvaraf den skall bestå.

Enligt paragrafens lydelse i de sakkunniges förslag skulle till prästgård för kyrkoherde eller komminister användas tomt med bostadshus och, där hinder ej mötte, erforderligt område till trädgård å det boställe, som, då lönereglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning första gången skulle fastställas för tjänstens innehafvare, vore anvisadt till bostad åt honom, eller ock, där sådant ej kunde ske, å annat inom pastoratet beläget boställe, som Kungl. Maj:t bestämde. Det skulle sålunda i hvarje fall bero på Kungl. Maj:t att bestämma, hvar prästgården komme att förläggas, och borde därvid i främsta rummet tjänstinnehafvarens förutvarande bostadsboställe ifrågakomma, men om förhållandena ej medgäfvade prästgårdens förläggande dit, kunde annat inom pastoratet beläget boställe få för ändamålet tagas i anspråk. På synerätt skulle ankomma att med tillämpning af boställsordningens föreskrifter utmäta området för hvarje prästgård samt närmare bestämma, hur den borde bebyggas och i öfrigt inrättas.

Mot de sakkunniges förslag i denna del har lagrådet anmärkt, dels att, då knappast torde kunna inträffa, att det befunnes helt och hållet omöjligt att af boställe, som redan vore anvisadt till bostad för tjänstens innehafvare, undantaga hvad till prästgård erfordrades, föreskriften att, där sådant ej kunde ske, prästgård skulle inrättas å annat inom pastoratet

beläget boställe, syntes bättre motsvara hvad därmed åsyftades, därest föreskriften erhöles en något förändrad affattning, förslagsvis »där sådant ej lämpligen kan ske», dels att Konungens rätt att bestämma, hvar prästgård skulle läggas, icke borde inskränkas till valet mellan de inom pastoratet befintliga boställena, enär det nämligen kunde tänkas, att pastoratets invånare funne med sin fördel förenligt att erbjuda en plats, som till prästgård vore lämpligare än något af nämnda boställen, och det för sådant fall syntes böra stå Konungen öppet att, om han godkände platsen, dit förlägga prästgården.

Med anledning af hvad lagrådet sålunda anmärkt har jag låtit ändra ifrågavarande § därhän, att, därest prästgård ej lämpligen kan läggas å vederbörande tjänstnehafvares gamla bostadsboställe, densamma enligt Konungens bestämmande må förläggas antingen å annat inom pastoratet beläget boställe eller å plats, som af pastoratet för ändamålet erbjudits. Att förlägga prästgård annorstädes än å något redan befintligt boställe inom pastoratet synes mig ej böra komma i fråga i annat fall, än att pastoratet sådant önskar och erbjuder sig att tillhandahålla för ändamålet lämpligt område.

#### 4 §.

I denna § stadgas, hvilka laga hus böra finnas å prästgård. Stadgandena öfverensstämma med det af särskilda utskottet vid 1909 års Riksdag tillstyrkta förslaget till boställsordning i hvad det afsåg kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen utan jordbruk, dock att enligt sistnämnda förslag jämväl drängstuga, stall och vagnshus kunde föreskrifvas såsom laga hus å berörda boställen, där, enligt synerätts bepröfvande, boställshafvaren vore nödsakad att för tjänsteresor hålla häst och åkdon. Härvid är att märka, att enligt 1909 års förslag nämnda tre hus, där de blefve å omförmälda boställen föreskrifna, skulle nybyggas och underhållas af boställshafvaren, medan enligt 1909 års förslag öfriga för samma boställen föreskrifna laga hus eller de egentliga bostadshusen skulle, liksom enligt det föreliggande förslaget motsvarande hus å prästgård, nybyggas och underhållas af pastoratet.

Af några bland de i ärendet nu hörda myndigheterna hafva yrkanden framställts om upptagande af drängstuga, stall och vagnshus eller blott de båda senare byggnaderna bland de laga husen å prästgård på landet,

antingen så, att de ifrågavarande husen alltid komme att finnas å sådan prästgård, eller så, att de skulle kunna af synerätt föreskrivas, när så pröfvades nödigt. Såsom skäl för berörda yrkanden har anförts, dels att prästen ofta kunde behöfva för egen räkning hålla häst och åkdon, dels att, äfven om så ej vore fallet, de omförmälda husen vore behöfliga för mottagande af besökandes hästar och åkdon. Domkapitlet i Karlstad har anmärkt, att bland laga hus å prästgård borde upptagas jämväl svinhus. Samtliga ändringsyrkandena synas hvila på den förutsättning, att de påyrkade husen komme att nybyggas och underhållas af vederbörande pastorat.

Att pastoratet nu skulle åläggas att för prästen bygga och underhålla flera hus, än hvad i 1909 års förslag stadgades, kan jag ej tillstyrka. Om å andra sidan byggnadsskyldighet i afseende å vissa hus vid prästgården ålades prästen, skulle detta kräfva sådana anordningar för beredande åt honom af godtgörelse för byggnadskostnaderna, som svårligen läte förena sig med det nu föreslagna lönesystemet, hvarförutom förvecklingar mellan af- och tillträdande boställshafvare däraf lätt kunde uppkomma. Jag föreställer mig att, därest i framtiden präst önskar för egen räkning hålla häst och åkdon eller rum för besökandes hästar och åkdon behöfver beredas, nödiga anordningar härför lättare skola kunna träffas genom uppgörelse med löneboställes arrendator än genom uppförande af särskilda, för ändamålet afsedda laga hus å prästgården med däraf följande nybyggnads- och underhållsskyldighet för prästgårdens innehafvare. På grund af hvad sålunda anförts har jag ansett mig ej kunna förorda någon ändring af ifrågavarande stadganden.

#### 5 §.

Med anledning af anmärkning, som framställt af lagrådet, hafva ordalagen i denna § jämkats i det syfte, att de ej måtte kunna anses innefatta ovillkorligt förbud mot sammanbyggande af sätesbyggning och andra laga hus å prästgård.

#### 6 §.

De af de sakkunnige här föreslagna bestämmelser äro lika lydande med motsvarande stadganden i det af särskilda utskottet vid 1909 års Riksdag tillstyrkta förslaget.

Några domkapitel äfvensom allmänna svenska prästföreningen hafva mot ifrågavarande bestämmelser framställt anmärkningar, hufvudsakligen



gående ut därpå, att med hänsyn till det utrymme, som i större församlingar kräddes för expeditionslokal, samt till behovet af särskild jungfrukammare i hvarje bostadslägenhet, det föreslagna antalet boningsrum i prästgårdarna vore alltför knappt tilltaget. Äfven har framhållits, huru som på vissa orter särskild lokal för pastorsexpeditionen kunde behöfva anordnas utom prästens bostad.

Lagrådet har anmärkt, att i fråga om användande af boningsrum till expeditionslokal och inrättande af brandfritt hvalf enahanda föreskrifter, som föreslagits beträffande prästgård för kyrkoherde, torde böra meddelas angående prästgård för komminister, som på eget ansvar besörjer kyrkbokföring i en eller flera af pastoratets församlingar. Två af lagrådets medlemmar hafva tillika yttrat, att det med hänsyn bland annat till expeditionsgöromålen kunde ifrågasättas, huruvida ej minsta antalet boningsrum å prästgård för komminister borde bestämmas till fem.

Hvad angår rummens antal i prästgårdarnas boningshus, kan jag ej finna annat, än att bestämmelserna därom i det föreliggande förslaget lämna tillfälle till nöjaktigt tillgodoseende af såväl kyrkoherdars som komministrars skäligen behof af bostadsutrymme. Synerätt skall ju kunna i fall af behof sätta rummens antal så pass högt som till nio för kyrkoherde och sex för komminister. Har komminister expeditionsskyldighet, hvars ombesörjande kan anses i afsevärd mån inkräkta på hans bostadsutrymme, lär vederbörande synerätt vid bestämmande af rummens antal i sätesbyggningen å sådan komministers prästgård ej böra stanna vid minimum. Om, såsom fallet kan vara i Stockholm och på vissa andra större orter, det befinnes lämpligt eller nödigt att anordna särskild expeditionslokal utom prästens bostad, torde sådant visserligen kunna och böra ske; men detta synes mig vara en fråga, som faller utanför området för den ecklesiastika boställsordningen. Att i hvarje fall ett af prästens boningsrum afses till mottagnings- eller expeditionsrum i och för sådana tjänsteärenden, som prästen kan vilja ombesörja hemma i bostaden, synes ej vara ur vägen. Jag kan alltså ej tillstyrka någon ändring af ifrågavarande stadganden i syfte att bereda ökad antal boningsrum åt prästerna.

Däremot har jag på grund af lagrådets anmärkning låtit i 2 mom. af förevarande paragraf införa det tillägg, att hvad i 1 mom. finnes stadgadt om expeditionsrum och brandfritt hvalf i sätesbyggning å prästgård för kyrkoherde skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sätesbyggning å prästgård för komminister, som på eget ansvar under pastors tillsyn sköter kyrkbokföringen i en eller flera församlingar.

## 11 och 25 §§.

Enligt det af särskilda utskottet vid 1909 års Riksdag förordade förslaget till boställsordning skulle nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe ej få företagas, utan att synerätt därom beslutat, och fordrades jämväl ett sådant af synerätt eller vid ekonomisk besiktning förut meddeladt beslut för att nybyggnad eller vissa större förbättringar af andra laga hus skulle få af boställshafvare verkställas vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet och med dylika boställen i sambruk förenade löningsboställen. Genom dessa stadganden ville man förebygga onödiga och olämpliga byggnadsföretag dels i allmänhet beträffande större och mera dyrbara boställshus dels särskildt i de fall, där byggnadskostnaden kunde ifrågakomma att gäldas medelst sådana särskilda, för byggnadsändamål uppsamlade medel, om hvilka jag förut talat.

Godtgörelse af byggnadskostnader medelst därför uppsamlade medel skall nu ej komma i fråga; och då det torde vara önskvärdt, att antalet af syner och ekonomiska besiktningar begränsas till hvad som strängt taget är nödvändigt, har det nu ansetts tillräckligt att endast i fråga om nybyggnad af sätesbyggning uppställa den fordran, att arbetet ovillkorligen måste grunda sig på ett föregående synerättsbeslut. Andra nybyggnads- och reparationsarbeten skola alltså enligt det föreliggande förslaget vid förefallande behof kunna företagas, utan att föreskrift därom förut behöfver inhämtas vid syn eller ekonomisk besiktning.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, hurusom meningen nu är, att förrättningsmännen vid ekonomisk besiktning skola äga befogenhet att i förekommande fall utdöma och besluta om nybyggnad af alla å boställen insynade hus utom sätesbyggning. Enligt särskilda utskottets förslag voro från besiktningsmännens befogenhet i förevarande afseende undantagna, utom sätesbyggning, jämväl öfriga nyss uppräknade hus å bostadsboställen. Af dessa hus komma, bortsedt från sätesbyggningen, endast visthus och brygghus enligt förevarande förslag att tillhöra de laga husen å prästgård; och då nämnda båda hus icke synas vara af den betydighet, att för meddelande af beslut om deras utdömande och nybyggande måste fordras synerätts kompetens, samt beträffande öfriga ifrågavarande hus någon anledning ej synes vara för handen att nu i afseende å dem tillämpa strängare regler än som i det äldre förslaget gällde för liknande hus å lönings-

boställen, torde ifrågakomma utvidgning af förrättningsmännens befogenhet vid ekonomiska besiktningar ej böra möta betänkligheter.

Befogenheten att insynas hus å boställe har ansetts fortfarande böra tillkomna allenast synerätt.

## 13 §.

På sätt jag vid ärendets remitterande till lagrådet den 11 sistlidne februari förordade, har enligt hemställan i den af mig förut omförmälda promemorian öfver verkställd granskning af de sakkunniges förslag ur förevarande paragraf uteslutits hvad där enligt det ursprungliga förslaget stadgades om skyldighet för boställshafvare, som ville bortföra öfverloppshus, att i visst fall utgifva ersättning för byggnadsvirke. Detta stadgande, hvilket ansetts i och för sig vara af mindre vikt för vederbörande pastorat, skulle, sedan nya löneregleringar trädt i kraft och därmed prästernas rätt att från boställsskogar taga byggnadsvirke till öfverloppshus upphört, småningom förlora all tillämplighet.

Å andra sidan har på lagrådets hemställan i paragrafen införts ett tillägg af innehåll, att afträdande boställshafvare, som från prästgården bortfört öfverloppshus, skall efter synerätts bestämmande vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande af jord eller byggnad i samma skick, hvori den befanns före öfverloppshusets uppförande.

## 14 §.

Enligt denna paragraf, sådan den ursprungligen formulerats af de sakkunnige, skall, om å prästgård trädgård saknas eller är otillräcklig, det åligga pastoratet att, där så lämpligen kan ske, anlägga ny trädgård eller utvidga den gamla efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Trädgården bör sedan af boställshafvaren väl vårdas och vidmakthållas.

I förenämnda promemoria har yrkats, att enär pastoratet ej ansåges böra bekosta plantering eller arbete i öfrigt för trädgårdens ordnande å prästgård, hvad i paragrafen stadgades om skyldighet för pastorat att anlägga eller utvidga trädgård måtte utgå.

Detta yrkande har mött bestridande från domkapitlen i Uppsala, Skara och Strängnäs, allmänna svenska prästföreningen och kammarkollegium.

Då trädgård, där den lämpligen kan anordnas å prästgård, synes skäligen kunna anses såsom en sådan tillhörighet till själfva bostaden, som

i likhet med denna bör af pastoratet kostnadsfritt tillhandahållas vederbörande tjänsteinnehafvare, har ifrågavarande paragraf bibehållits oförändrad.

## 15 §.

Enär prästgård skall kostnadsfritt tillhandahållas vederbörande tjänsteinnehafvare till bostad, lärer däraf följa, att stängsel, som må erfordras för prästgårdens inhängnande, bör uppföras och underhållas af pastoratet, i den mån hägnadsskyldighet ej kan åläggas granne. De sakkunniges förslag upptog under förevarande paragraf ett enligt nämnda grundsats affattadt stadgande rörande stängsel kring prästgård.

Vid paragrafen har lagrådet fäst uppmärksamheten å behovet af särskilda bestämmelser om enskild väg för prästgård och därvid anført följande:

»Det synes vara af nöden att i förslaget införa bestämmelser i fråga om anläggande och underhåll af enskild väg, som för prästgård erfordras.»

»Hvad beträffar dessa bestämmelsers innehåll kan väl annat näppeligen ifrågasättas, än att på pastoratet bör ankomma att bekosta anläggandet af väg som här åsyftas, och äfven i afseende å vägunderhållet synes det samma billigtvis böra gälla.»

»Att närmare bestämma rörande anläggande af väg synes böra tillhöra synerätt, så framt vägen anlägges allenast för prästgårdens räkning. Äfven härom torde bestämmelse böra inflyta i förslaget.»

»För det fall åter, att annan fastighet skall med prästgården taga del i vägens anläggande, komma de bestämmelser, som i lagen om enskilda vägar på landet finnas meddelade i afseende å samfällt företag af sådan beskaffenhet, utan vidare att äga tillämpning.»

»En föreskrift om skyldighet för pastorat att bygga och underhålla enskild väg, som för prästgård erfordras, kommer i viss mån att innefatta ändring i 8 § af nyssnämnda lag, och det torde alltså vara af nöden, att i sagda paragraf införes en erinran om den särskilda regel, som skulle komma att gälla för prästgårdar.»

I anledning af hvad lagrådet sålunda anført har jag — jämte det den af de sakkunnige föreslagna bestämmelsen om stängsel bibehållits — låtit till förevarande paragraf såsom ett andra moment foga ett stadgande därom, att enskild väg, som erfordras uteslutande för prästgårds räkning, skall efter synerätts bestämmande anläggas och underhållas af pastoratet samt att det jämväl skall åligga pastoratet att svara för den på prästgård

ankommande skyldighet att deltaga i byggande och underhåll af enskild väg, som är gemensam för prästgården och annan fastighet.

Såsom lagrådet erinrat, läser häraf påkallas ett tillägg till 8 § i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, med hvilken jag och chefen för justitiedepartementet i detta afseende samrådt, har ock förklarat sig vilja för Kungl. Maj:t framlägga förslag om erforderlig ändring i nämnda paragraf.

#### 18 §.

Då enligt förevarande förslag prästgård ej skall vara förenad med jordbruk, synas tillräckliga skäl saknas att, såsom de sakkunnige föreslagit, för alla fall bestämma afträdesdagen till den 1 maj. I öfverensstämmelse med hvad såväl domkapitlen i Växjö och Kalmar samt allmänna svenska prästföreningen som ock lagrådet förordat, har i stället stadgats, att prästgård skall afträdas samtidigt med frånträddandet af öfriga löneförmåner vid den tjänst, hvarmed prästgården är förenad.

#### 19 §.

Beträffande innehållet i denna § torde det tillåtas mig att hänvisa till hvad jag förut vid behandlingen af förslagens hufvudgrunder anfört.

#### 21 §.

Enligt lagrådets anvisning har åt denna § gifvits det innehåll, att laga hus å löneboställe skola uppföras efter ortens sed af ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek behofvet i hvarje fall fordrar.

#### 26 §.

Jämlikt det af Kungl. Maj:t för innevarande års Riksdag framlagda förslag till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar skola skogs- och hagmark å löneboställena i regel ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Löneboställes skogsafkastning skall i första rummet användas till boställets husbehof. Därutöfver må enligt i nämnda förslag gifna regler från sådant boställes skog erhållas dels af viss tjänstinnehafvare ved till husbehof, dels ock af pastoratet virke till uppförande och underhåll af laga hus och hägnader å prästgård samt af församling virke till kyrkobyggnad.

Stadganden, öfverensstämmande med nu angifna grunder, äro afsedda att införas i gällande förordning angående hushållningen med de allmänna

skogarna i riket. En hänvisning till dessa stadganden har lämnats i 1 mom. af förevarande §.

Att andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke skola få, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande af arrendatorns rätt, af pastoratet användas till nybyggnad och förbättring å prästgård och kyrka, torde vara skäligt; och bestämmelser därom ha upptagits i paragrafens 2 mom.

## 27 §.

De sakkunnige hafva i denna § föreslagit, att därest synerätt skulle finna, att arrendator måst för nybyggnad af hus, hvarom i 20 och 24 §§ sägs, vidkännas större kostnad, än som skäligen kunde anses motsvara hvad han vid arrendeaftalets ingående åtagit sig, arrendatorn skulle äga efter synerättens bestämmande njuta godtgörelse för skillnaden antingen genom nedsättning i de närmaste årens arrende eller, vid boställets afträddande, af den nye arrendatorn. För hvad ny arrendator sålunda fått utgifva skulle godtgörelse kunna honom, efter synerätts bepröfvande, på enahanda sätt beredas.

Härom har lagrådet yttrat följande:

»Af denna paragraf, jämförd med 23 och 24 §§, framgår, att arrendatorer af löneboställen — en med hänsyn till dessa boställens antal och värde icke obetydlig klass af arrendatorer — skulle med afseende på nybyggnadsskyldighet komma att befinna sig i ett osäkerhetstillstånd, som icke äger motsvarighet för andra arrendatorer. I 15:e punkten af de genom kungl. kungörelsen den 4 juni 1908 stadgade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner föreskrifves, att arrendators nybyggnadsskyldighet skall, därest nybyggnad anses erforderlig, före egendomens utarrendering såväl i afseende på byggnadens beskaffenhet som kostnaden därför noggrant bestämmas och i arrendekontraktet införas; och vid arrende af annan jordbruksegendom än kronans ordnas i allmänhet arrendatorns nybyggnadsskyldighet, där sådan skall förekomma, genom arrendeaftalet. Enligt 23 § af förevarande förslag skola å löneboställena alla laga hus nybyggas af arrendatorn. Nybyggnadsskyldighetens omfattning bestämmas af synerätt, och hela byggnadskostnaden måste arrendatorn, åtminstone förskottsvis, bestrida. Denna kostnad skulle det emellertid icke blifva möjligt för arrendatorn att med någon tillförlitlighet beräkna vid arrendeaftalets uppgörande, då nämligen nybyggnadsskyldighetens omfattning skulle blifva bestämd vid husesyner, som komme att hållas såväl

vid boställets tillträdande och afträdande som ock under arrendetiden. Enligt 24 § skulle äfven andra byggnader än laga husen kunna efter arrendeaftalets uppgörande insynas och deras nybyggande åläggas arrendatorn. I 27 § stadgas visserligen, att arrendatorn äger efter synerättens bestämmande njuta godtgörelse för den nybyggnadskostnad, som öfverstiger hvad han skäligen kan anses hafva åtagit sig vid arrendeaftalets ingående; men några grunder, som synerätten skulle hafva att följa vid godtgörelsens bestämmande, angifvas icke.»

»Detta förhållande synes kunna leda till att arrendesumman ofta blefve lägre än hvad som motsvarar arrenderättens verkliga värde eller till att arrendatorn komme att lida en kännbar förlust, som han ej kunde förutse vid aftalets ingående. Då en gemensam förvaltningsmyndighet för ifrågavarande fastigheter, motsvarande domänstyrelsen, icke är åsyftad, torde det ej vara möjligt att i arrendekontrakten intaga sådana bestämmelser om nybyggnadsskyldigheten, som äro föreskrifna beträffande kontrakt om kronans jordbruksdomäner. Vid sådant förhållande synas de antyddas olägenheterna icke kunna undvikas på annat sätt, än att allmänna bestämmelser i någon form meddelas rörande de grunder, som af synerätt skola följas vid utnötande af den i 27 § omförmälda godtgörelse. Därest sådant icke sker i den ecklesiastiska boställsordningen, böra de erforderliga bestämmelserna införas i den förordning, som, enligt hvad i motiveringen till det föreliggande förslaget angifves, skulle komma att ersätta nu gällande föreskrifter angående utarrendering af prästerskapets löningsboställen.»

»Om de erforderliga kompletterande bestämmelserna rörande godtgörelse till arrendatorer jämlikt 27 § i boställsordningen sålunda införas i den ifrågasatta förordningen, synes emellertid i nämnda paragraf böra omförmälas, att närmare föreskrifter om de grunder, enligt hvilka den i denna paragraf omförmälda godtgörelsen skall bestämmas, meddelas af Konungen.»

Vid öfvervägande af hvad lagrådet sålunda anfört har jag kommit till den uppfattning, att frågan om reglerandet af nybyggnadskostnaderna för de å löneboställe insynade hus skulle kunna med större trygghet för arrendatorn, än den af de sakkunnige föreslagna metoden innebär, ordnas på det sätt, att i den tillämnade förordningen om boställenas utarrendering meddelas bestämmelser om ifrågavarande kostnaders fördelning medelst årsberäkning efter lämpliga grunder och att i boställsordningen intages stadgande om rätt för arrendator, som måst för nybyggnad, hvarom nu är fråga, vidkännas större kostnad, än som efter årsberäkningen belöper på hans arrendetid, att efter synerätts bestämmande njuta godtgörelse där-

för antingen genom nedsättning i de närmaste årens arrende eller, vid boställets afträdande, af den nye arrendatorn. Hvad den sistnämnde fått utgifva för sådan godtgörelse torde böra vid bedömande af hans nybyggnadsskyldighet anses lika med nybyggnadskostnad. I enlighet med denna uppfattning har jag låtit omarbета förevarande paragraf.

## 28 §.

Här hafva allmänna bestämmelser om arrendators brandförsäkringsplikt intagits. De närmare föreskrifter i ämnet, som kunna erfordras, torde hafva sin rätta plats i förordningen om lönebostälernas utarrendering.

## 29 §.

I denna paragraf har enligt lagrådets hemställan införts enahanda tillägg som i 13 §; hvarförutom paragrafens af de sakkunnige föreslagna ordalydelse något jämkats, uteslutande i redaktionellt syfte.

## 31 och 32 §§.

Hvad i dessa paragrafer föreslagits öfverensstämmer helt med 1909 års förslag.

De särskildt tillkallade sakkunnige, som undertecknat förut omförmälda promemoria, hafva ansett obehöfligt, att ekonomisk besiktning å alla boställen så ofta som hvar femte år förrättas, och därför hemställt om ändring af ifrågavarande stadganden i syfte att ekonomisk besiktning å ett och samma boställe ej skulle behöfva hållas oftare än hvar tionde år, så framt ej domkapitlet eller vederbörande pastorat å annan tid särskildt påkallade besiktning å bostället.

Kammarkollegium har afstyrkt detta ändringsförslag under erinran, att såväl beträffande allmänna kronhemman som i fråga om kronans jordbruksdomäner ekonomisk besiktning skall hållas minst hvar femte år.

Då jag finner betänkligheter möta mot införande af en sådan ordning, att i regel hela tio år skulle förflyta mellan två ekonomiska besiktningar å ett ecklesiastikt boställe, har jag ansett riktigast, att ifrågavarande stadganden bibehållas oförändrade.

## 39 §.

Vid 1 mom. har lagrådet anmärkt, att, då enligt förevarande förslag boställshafvare icke ägde skyldighet att bygga och underhålla prästgårdens hus, han ej syntes komma att mottaga någon husröte- eller brandskade-



ersättning, därför redovisning skulle kunna affordras honom, samt att, när han ej heller torde komma att innehafva andra medel för boställets räkning, den i momentet af de sakkunnige föreslagna föreskriften angående affordrande af redovisning syntes icke böra afse boställshafvare. I anledning häraf har ifrågavarande föreskrift ändrats så, att densamma numera endast hänför sig till arrendator.

I enlighet med lagrådets hemställan har den af de sakkunnige i sista punkten af 2 mom. föreslagna bestämmelsen, att vid förrättningen skall anmärkas hvad i öfrigt enligt boställsordningen finnes utgöra föremål för uppmärksamhet, uteslutits såsom öfverflödig, då den nämligen måste anses vara inbegripen i stadgandet i 8 mom. af förevarande paragraf.

Den i sistnämnda moment gjorda hänvisningen till annan författning än boställsordningen åsyftar närmast den tillämnade förordningen om utarrendering af löneboställena.

#### 41 §.

Med hänsyn därtill, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid prästgårdarna enligt förevarande författningsförslag skall åligga pastoraten, har såsom regel nu bestämts, att kostnaden för ekonomisk besiktning å prästgård skall gäldas af pastoratet.

#### 45 §.

I likhet med hvad enligt äldre förslag till boställsordning skulle gälla för boställe utan jordbruk, där nybyggnads- eller underhållsskyldighet ej ålag boställshafvaren, har nu stadgats, att å prästgård af- och tillträdessyn ej är nödig, så framt ej boställshafvare eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Mottager boställshafvare prästgård utan af- och tillträdessyn, bör han gifvetvis sedermera svara för allt hvad företräderen under dennes besittningstid i afseende å boställets vård ålegat.

Den hänsyn till afträddande boställshafvares intresse af att få tillfälle att själf verkställa honom ålagda arbeten, hvilken föranledt intagande i äldre förslag till boställsordning af föreskrift därom, att af- och tillträdessyn i regel borde hållas före afträdestiden, behöfver nu ej iakttagas i fråga om prästgårdarna, där boställshafvare endast undantagsvis och på grund af förekommen vanvård kan få sig ålagdt att verkställa något arbete vid bostället. Det har därför ej nu ansetts lämpligt, att af- och tillträdessyn å prästgård hålles före afträddandet, utan har bestämmelse meddelats därom,

att då af- och tillträdessyn å prästgård ifrågakommer, densamma skall, sedan afträde ägt rum, hållas inom sex månader därefter.

Stadgandet om tiden för af- och tillträdessyn å löneboställe har afpassats efter de regler, som i lagen om nyttjanderätt till fast egendom meddelats i fråga om syn å utarrenderad jord.

#### 46 och 47 §§.

Med den disposition af lönebostälernas skogar, som föreslagits i de af Kungl. Maj:t för innevarande års Riksdag framlagda grunderna för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastiska boställsskogar, torde löneboställes skog ej behöfva blifva föremål för någon särskild undersökning vid af- och tillträdessyn. På grund häraf hafva i äldre förslag till boställsordning upptagna bestämmelser dels om företeende vid sådan syn af hushållningsplan för bostället tillhörig skog, dels om förordnande af skogstjänsteman att i vissa fall biträda vid synen nu uteslutits.

På grund af anmärkning, som framstälts af lagrådet, har stadgandet i 46 § om insändande till domaren eller rådstufvurättens ordförande af vissa syne- och besiktningsinstrument affattats så, att det skall äga tillämpning icke blott vid begäran om af- och tillträdessyn utan äfven i det fall, att laga syn begäres.

#### 50 §.

Den i 2 mom. stadgade skyldighet för synerätt att granska nybyggdt hus och meddela beslut rörande dess insynande har, i enlighet med lagrådets anmärkning, gjorts beroende allenast däraf att huset är uppfördt efter sista å bostället hållna husesyn.

Hvad i 1909 års förslag till boställsordning fanns stadgadt om vidtagande af vissa åtgärder beträffande boställes skog vid af- och tillträdessyn har ur förevarande förslag uteslutits såsom obehöfligt, om de af mig förut omförmälda nya grunderna för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastiska boställsskogar varda antagna.

Den i sista momentet af förevarande § intagna hänvisning till annan författning än boställsordningen har närmast afseende å den tillämnade förordningen om lönebostälernas utarrendering.

#### 51 och 52 §§.

Såsom jag förut omförmält, är det afsedt, att prästgård skall kostnadsfritt tillhandahållas vederbörande tjänstinnehafvare. Dennes skyldighet i

afseende å prästgården skall i allmänhet blifva inskränkt till förpliktelsen att väl vårda densamma. Vid sådant förhållande torde det vara rätt och billigt, att om på grund af förekommen vanvård eller af annan dylik anledning något arbete för prästgårds iståndsättande ålagts boställshafvaren men ej blifvit af denne utfördt, innan han afträder bostället, skyldigheten att verkställa arbetet i regel öfverflyttas, icke på efterträdande boställshafvaren, hvilken ju äger anspråk på att få prästgården till sig öfverlämnad i laga skick, utan på pastoratet, som får hålla sig till afträdaren för utfäende af kostnaden för arbetet. Blott i det fall att tillträdande boställshafvaren mottager prästgården utan af- och tillträdessyn, bör han jämlikt bestämmelsen i 45 § 2 mom. öfvertaga företrädares förpliktelser.

I öfverensstämmelse med nu angifna uppfattning har stadgandet i 52 § redigerats; och hafva till följd häraf bestämmelserna i 51 § inskränkts till att afse allenast förhållandena vid löneboställen.

#### 55 §.

Af enahanda skäl, som vid 44 § angifvits i fråga om ekonomiska besiktningar, har jag ansett, att kostnaderna för laga syner å prästgårdar i regel böra gäldas af vederbörande pastorat.

#### 62 §.

Särskilda utskottet vid 1909 års Riksdag ansåg, att kyrkans ekonomiska intressen i regel bäst tillvaratoges därigenom att jord, som anslagits åt prästerskapet, ej blefve afyttrad, alldenstund genom jordens bibehållande för den institution, till hvilkens fromma den en gång blifvit upplåten, vinsten af en jordvärdestegring kunde komma samma institution till godo. Men utskottet förmenade dock, att sådana omständigheter stundom kunde föreligga, att genom jordens försäljning större fördelar vore att vänta, än om en sådan åtgärd icke vidtoges. Sålunda måste enligt utskottets uppfattning en försäljning antagas medföra öfvervägande gagn, om prästen illa eller ej i önskvärd grad betjänades af den egendom, hvilken han innehade såsom bostadsboställe, i följd däraf att denna egendoms läge blifvit ofördelaktigt, sedan t. ex. ett större befolkningssentrum bildat sig inom en sådan del af församlingen, som låge fjärran från bostället; eller om ett till bostället hörande område vore så beläget, att det icke utan stor olägenhet kunde skötas i sambruk med boställets öfriga ägor; eller om bostället icke kunde mot skälig afgift utarrenderas; eller om någon trakt af bostället på grund

af sin belägenhet intill tätare bebyggd ort eller af annan orsak kunde påräknas vid försäljning inbringa en synnerligen hög köpeskilling o. s. v.

I enlighet med denna uppfattning föreslog utskottet, att i lagen om reglering af prästerskapets afföning måtte införas bestämmelser af det hufvudsakliga innehåll, att om bostadsboställe vore med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt beläget eller om bostadsboställe tillhörigt område på grund af aflägsen belägenhet i förhållande till boställets öfriga ägor eller i följd af andra omständigheter antoges kunna försälas med fördel, vederbörande lönereglerngsnämnd ägde att vid upprättande af lönereglerngsförslag göra framställning om försäljning, i förra fallet af hela bostället och i senare fallet af viss del däraf. Försäljningsfrågan skulle af Kungl. Maj:ts pröfvas i samband med lönereglerngsärendet i öfrigt. Hvad sålunda föreslagits gällde ock löningsboställe, som brukades gemensamt med bostadsboställe.

De sakkunnige, som upprättat det med betänkandet den 14 december 1909 aflämnade förslaget till ecklesiastik boställsordning, hafva ansett, att i denna författning borde intagas ett stadgande om föryttring af boställe eller del däraf i vissa fall, då synnerligen starka skäl därför föreläge. I sådant afseende hafva de sakkunnige i den förevarande 62 § föreslagit, att om prästgård vore med hänsyn till boställshafvarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen eller om eljest på grund af särskilda omständigheter boställe eller del däraf ej kunde för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller om löneboställe eller del däraf till följd af belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kunde med synnerlig fördel styckas till tomter, boställe eller del, hvarom sålunda förnämlts, finge efter Kungl. Maj:ts bepröfvande utbytas mot annan fastighet eller ock försälas, hvarvid på Kungl. Maj:ts pröfning ock ankomme, huruvida, i ansende därtill att boställets afkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del däraf skulle öfverlämnas till nämnda fond.

Två af de särskildt tillkallade sakkunnige, som undertecknat den vid betänkandet fogade promemorian, hafva uttalat den mening, att till de i nyssnämnda § angifna fall, då afyttringen af boställe finge äga rum, borde läggas det, att vid försäljning kunde erhållas så stor köpeskilling, att räntan å densamma i afsevärd mån öfverstege den afkastning, bostället såsom sådant lämnade.

Det sålunda i promemorian gjorda uttalande har mött stark gensälgelse från domkapitlen i Uppsala, Västerås, Göteborg och Luleå samt all-

männa svenska prästföreningen äfvensom bemötts af kammarkollegium, som ansett införande i författningen af ett allmänt stadgande af ifrågasvarande innehåll ej vara tillrädligt och framhållit, att därest i något fall försäljning af boställe skulle af den i promemorian angifna eller liknande anledning finnas böra ske, frågan därom kunde lösas särskildt genom samverkan af Kungl. Maj:t, Riksdag och Kyrkomöte.

Enligt min mening bör man förfara mycket varsamt i fråga om föryttring af ecklesiastika boställen. Omständigheter kunna dock otvifvelaktigt förekomma, som göra en föryttring i hög grad önskelig, ja nödvändig. Till sådana omständigheter torde böra räknas, att ett löneboställe eller någon del däraf är af den svaga beskaffenhet, att utarrendering där af visar sig ej kunna med någon fördel ske. Äfven andra giltiga skäl för afyttring kunna emellertid förefinnas. Jag anser de sakkunniges med betänkandet den 14 december 1909 framlagda författningsförslag i denna del vara väl afvägdt och har därför bibehållit förevarande § vid det innehåll, som i nämnda förslag gifvits åt densamma.

### 63 §.

Beträffande nuvarande löningsboställen, som äro i författningens ordning utarrenderade, torde, där ej sådant boställe brukas gemensamt med bostadsboställe, boställsordningen kunna träda i tillämpning, så snart den nya förordningen om löneboställenas utarrendering hunnit utfärdas. Tidpunkten har i 1 mom. af förevarande § föreslagits till den 1 januari 1912. Därförut lagligen upprättade arrendekontrakt måste emellertid gifvetvis respekteras, äfven om de icke i alla punkter öfverensstämma med boställsordningens föreskrifter. Förbehåll härom har intagits i momentet.

I fråga om de nuvarande bostadsboställena och med dem i sambruk förenade löningsboställen har boställsordningen ansetts ej kunna vinna tillämpning förr än ny lönereglering inträdt för vederbörande boställshafvare. Dessförinnan torde nämligen den i boställsordningen föreslagna uppdelning af boställena i prästgårdar och löneboställen med de för hvardera kategorien gifna särskilda regler ej kunna i afseende å bostadsboställena och med dem gemensamt brukade löningsboställen genomföras utan alltför stor rubbning af de nuvarande löneregleringarna och därpå grundade förhållanden. Och då hela boställsordningen är uppställd med hänsyn till oförmälda uppdelning af boställena, kan densamma ej å ifrågasvarande boställen tillämpas, innan uppdelningen genomförts. I fråga om hvarje särskildt bostadsboställe och därmed i sambruk förenadt löningsboställe

skulle följaktligen, därest boställsordningen antoges, nu gällande bestämmelser komma att fortfarande lända till efterrättelse intill dess ny löne-reglering trädte i kraft för prästerskapet i det pastorat, där bostället är beläget.

Domkapitlet i Uppsala har yrkat, att i boställsordningen måtte intagas ett öfvergångsstadgande, hvarigenom prästerlig tjänstinnehafvare berättigades att för sin tjänstetid eller den del däraf, han själf kunde vilja bestämma, fortfarande få såsom boställshafvare besitta jordbruksboställe, som han vid tiden för den nya lönerogleringens fastställande innehade.

Af enahanda skäl, som föranledt mig att afstyrka de af mig vid den principiella behandlingen af frågan om jordbruksbostälernas obligatoriska utarrendering omförmälda yrkanden om rätt för prästerna att under den nya lönerogleringsperioden i särskilda fall få såsom boställshafvare behålla större eller mindre delar af bostälernas jord, har jag ansett mig ej kunna tillmötesgå domkapitlets i Uppsala nu ifrågavarande hemställan.

I 2 mom. af förevarande paragraf har alltså vidkommande nuvarande bostadsboställen och med dem gemensamt brukade löningsboställen stadgats, att boställsordningen skall för ett hvart sådant boställe träda i kraft, då ny löneroglering först börjar tillämpas för prästerskapet i det pastorat, där bostället är beläget.

#### 64 §.

Vid öfvergängen till den i boställsordningen föreskrifna förändrade hushållningen med prästerskapets boställen måste i afseende å de nuvarande bostadsboställena och med dem gemensamt brukade löningsboställen vissa förhållanden regleras. Sådan reglering skall enligt förevarande paragraf ske vid husesyn, som jämlikt 1 mom. bör af domkapitlet för ändamålet påkallas, när ny löneroglering första gången blifvit fastställd för prästerskapet i pastorat, där boställe, hvarom nu är fråga, finnes. Enär ifrågavarande syn måste hållas året före den nya lönerogleringens inträdande, på det att vid synen föreskrifna arbeten må hinna att i tillräcklig tid därförut verkställas, är det af vikt, att tidpunkten för lönerogleringens fastställande afpassas med hänsyn härtill.

Vid lönerogleringens fastställande bestämmer Kungl. Maj:t om och hvarest prästgård i detta ords nya bemärkelse skall tillhandahållas vederbörande tjänstinnehafvare.

För det fall att prästgård skall vara förlagd å det boställe, där ifrågakomma syn hålles, hafva de sakkunnige i första stycket af paragrafens

2 mom. föreslagit, att synerätten med tillämpning af boställsordningen skall bestämma ej mindre hvilket område skall till prästgården användas än äfven hvilka laga hus där skola finnas samt om och på hvad sätt trädgård bör anläggas. Enligt anmärkning af lagrådet har uti ifrågavarande stycke tillagts, att synerätten jämväl skall med tillämpning af boställsordningen bestämma, om och på hvad sätt stängsel bör upprättas och enskild väg uteslutande för prästgårdens räkning anläggas.

Vid ifrågavarande syn torde synerätten vidare böra meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att å prästgården redan befintliga laga hus må varda före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. För den händelse jämlikt nämnda bestämmelser byggnadsskyldighet hvilar å boställshafvaren, lär det vara nödigt, att synerätten pröfvar, om och i hvad mån den nybyggnad af laga hus å prästgården, boställshafvaren i enlighet med samma bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden för den nya löneregleringens inträdande öfverskjuta hvad honom ålegat att bygga. För därvid befunden öfverbyggnad torde rättvisligen, i öfverensstämmelse med hvad i de vid 1908 och 1909 årens Riksdagar behandlade förslag till boställsordning för likartadt fall stadgats, pastoratet böra godtgöra boställshafvaren. Bestämmelser af nu angifvet innehåll äro intagna i 2 momentets andra stycke.

I 3 mom. innefattas stadganden om förfarandet vid ifrågakomna syn i afseende å boställe eller del däraf, som ej skall användas till prästgård.

Enligt här upptaget stadgande bör, där så erfordras, synerätten med tillämpning af boställsordningen bestämma, hvilka och hurudana laga hus skola å bostället finnas. Sådan bestämmelse lærer i många fall ej behöfva meddelas i afseende å nuvarande löningsboställen, enär boställsordningens föreskrifter om antalet och beskaffenheten af de laga husen å löneboställen på det hela taget öfverensstämma med hvad därutinnan redan anses gälla för löningsboställen. Angående de delar af nuvarande bostadsboställen, som ej komma att användas till prästgårdar, torde däremot bestämmelse, hvarom nu är fråga, i de flesta fall blifva behöfelig.

Enär nyssnämnda delar af bostadsboställena äfvensom de löningsboställen, hvilka brukas af löntagare, enligt förevarande förslag skola vid ny lönereglerings inträdande skiljas från vederbörande boställshafvares besittning och utarrenderas med rätt för pastoratet att använda boställsafkastningen till aflönande af de därstädes anställda präster, måste, innan dessa egendomar sålunda af boställshafvarne afträdas, en fullständig reglering af boställshafvarnes

rättigheter och skyldigheter i afseende å dem efter dittills gällande bestämmelser äga rum. Därvid torde vara rättvist, att pastoratet i förhållande till boställshafvaren får anses såsom tillträdare med alla en sådan enligt gällande stadganden tillkommande rättigheter och skyldigheter. I öfverensstämmelse härmed har föreslagits, att vid den omförmälda synen å egendom af nu ifrågakvarande art boställshafvaren skall anses såsom afträdare och pastoratet såsom tillträdare samt att synerätten skall skilja mellan dem i hvarderas sålunda angifna egenskap enligt dittills gällande stadganden.

Såsom förut omförmälts, har på lagrådets förslag 3 § så affattats, att prästgård i visst fall skall kunna förläggas annorstädes än å boställe, som åsyftas i 1 mom. af förevarande paragraf. För sådant fall torde, på sätt lagrådet anmärkt, möjlighet böra beredas att, redan innan ny löneroglering börjar tillämpas, hålla laga syn för prästgårdens anordnande i enlighet med boställsordningens bestämmelser. I afseende å dylik syn, som synes böra i fall af behof påkallas af domkapitlet, lära boställsordningens föreskrifter i allo böra tillämpas. Ett stadgande i nu angifvet syfte har upptagits i förevarande paragraf under mom. 4.

#### 65 §.

Sådan reglering, som afses i 64 §, lärer ej vara af nöden beträffande boställe, hvars afkastning på grund af donation skall tillfalla viss tjänstinnehafvare utöfver lönen. Undantag från tillämpning af de i 64 § meddelade bestämmelser har därför gjorts för dylika boställen.

#### 66 §.

Beträffande Skåne finnes sedan länge en särskild lagstiftning om ecklesiastika bostadsboställen. För närvarande gäller nådiga förordningen angående prästgårdsbyggnader i Skåne den 16 december 1870 med däri genom nådiga förordningen den 14 juni 1888 vidtagna ändringar. I dessa förordningar, hvilka angå endast prästgårdar — det vill säga kyrkoherdars bostadsboställen — på landet, meddelas i afseende på de laga husens antal och beskaffenhet samt nybyggnads- och underhållsskyldigheten äfvensom rörande andra frågor bestämmelser, afvikande från hvad därutinnan är föreskrifvet för det öfriga riket. Bland annat stadgas skyldighet för kyrkoherdarna att ensamma, utan församlingarnas deltagande, nybygga och underhålla prästgårdarnas alla laga hus. Till en början ålåg boställshafvaren en viss årlig nybyggnadsskyldighet, som han borde fullgöra utan rätt till ersättning; hvad han därutöfver byggde kallades öfverbyggnad och skulle



ersättas af efterträdaren. Sedermera borttogs den årliga nybyggnadsskyldigheten, och boställshafvaren berättigades till ersättning af efterträdaren för såväl allt hvad han vid sitt tillträde erlagt för öfverbyggnad som all under hans besittningstid verkställd nybyggnad. Med öfverbyggnad förstås numera enligt 12 § i 1870 och 1888 årens förordningar »all den utgift för prästgårdens byggnader, hvilken boställshafvare till följd af laga kraftvunnen dom vid af- och tillträdessyn måste vidkännas, äfvensom det värde, hvilket blifvit eller blifver af synerätt åsatt någon å prästgården under besittningstiden efter synerätts föreskrift uppförd nybyggnad».

För att bereda boställshafvaren utväg att erhålla medel till de betydliga utgifter, han vid sitt tillträde och under sin besittningstid måste vidkännas för inlösen och uppförande af boställets åbyggnader, inrättades år 1839 en byggnadskassa, som bildades genom sammanskott och årliga bidrag, och hvars första reglemente utfärdades den 5 oktober samma år. Ur denna kassa ägde boställshafvaren såsom »försträckning», i mån af kassans tillgångar, erhålla godtgörelse ej mindre för allt hvad han vid sitt tillträde måst för öfverbyggnad å bostället erlægga till afträdaren, än äfven för skeende nybyggnad. För dessa försträckningar skulle kassan, enligt reglementets ordalag, blifva »ägare af de byggnader, som därmed blifvit inlöste», hvaremot boställshafvaren borde »för nyttjandet däraf» årligen till byggnadskassan utgifva viss procent af den summa, som från kassan erhållits (§ 7). Kassans nuvarande reglemente, som är utfärdadt den 14 juni 1888, meddelar i § 27 bestämmelser om de afgifter, prästgårdsinnehafvare skall erlægga till kassan, nämligen dels permilleavgift med 30 öre för hvarje fulla 100 kronor af öfverbyggnadssumman, dels förvaltningsavgift med 5 kronor af hvarje prästgårdsinnehafvare eller därutöfver, om bolagsstämman finner nödigt så besluta, dels ock hyra eller afgäld å öfverbyggnadssumman, motsvarande den ränta, hvarmed de för inlösen utgifna obligationerna löpa med tillägg af  $\frac{1}{2}$  procent till amortering, äfvensom byggnadsskyldighetsavgifter till växlande belopp att användas för framtida nybyggnad.

Enligt de vid 1908 och 1909 årens Riksdagar behandlade förslagen till ecklesiastik boställsordning skulle denna författning icke äga tillämpning å de bostadsboställen, hvilkas innehafvare vore delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa. Den särskilda lagstiftningen angående de skånska boställena skulle således fortfarande upprätthållas, men enligt hvad i de af Kungl. Maj:t i ämnet aflättna propositionerna uttalats var meningen, att berörda särskilda lagstiftning, i hvilken Riksdagen icke deltagit, skulle efter

boställsordningens antagande underkastas revision för att i vissa delar bringas till öfverensstämmelse med denna.

Uppenbarligen är det i allmänhet önskvärdt, att enhetlig lagstiftning råder öfver hela riket. Hvad nu särskildt angår prästerskapets boställen har det synts mig angeläget, att de principer, som i afseende å deras disposition för kommande löneregleringsperioder i allmänhet uppställts — nämligen att prästerlig tjänst innehafvare får åtnjuta bostadslägenhet, som af pastoratet bebygges och underhålles, men att prästerna i öfrigt befrias från all befattning med boställena — äfven få tillämpas för de skånska prästernas vidkommande. Den nu gällande särskilda lagstiftningen för boställena i Skåne är icke förenlig med oförmälda principer, hvilka däremot helt lagts till grund för det föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning. Det torde därför vara önskligt, att boställsordningen, såsom nu ock är meningen, blir tillämplig äfven å det skånska prästerskapets boställen. Något hinder härför har ej synts förefinnas, då ju boställsordningen beträffande nuvarande bostadsboställen i allmänhet ej skall träda i tillämpning annorledes än efter hand som nya löneregleringar inträda för vederbörande boställshafvare. I fråga om Skåne skulle alltså på enahanda sätt boställsordningens bestämmelser komma att beträffande hvarje särskildt bostadsboställe träda i stället för nu gällande stadganden efter hand som ny lönereglering börjar tillämpas för prästerskapet i det pastorat, där bostället är beläget.

Ett par särskilda öfvergångsstadganden rörande ifrågavarande boställen hafva ansetts nödiga och intagits i 66 §.

Det ena afser ersättning för nybyggnad af laga hus, som vid den i 64 § oförmälda syn å boställe, hvarom nu är fråga, boställshafvaren kan få sig ålagdt att verkställa. Ersättning härför har, då arbetet ålägges på grund af dittills gällande bestämmelser, ansetts ock böra utgå efter samma bestämmelser, det vill säga i den ordning, som stadgas i nåd. förordningen angående prästgårdsbyggnader i Skåne och reglementet för skånska prästerskapets byggnadskassa.

Men för nybyggnader, som sedermera efter ny lönereglerings inträde ifrågakomma, torde nämnda byggnadskassa icke vidare böra anlitas. Pastoraten, som skola öfvertaga byggnadsskyldigheten vid prästgårdarna, lära för anskaffande af medel till byggnadskostnadernas bestridande ej behöfva kassans förmedling, och att anlita kassan för arrendatorers byggnadsarbeten torde ej vara lämpligt. Kassans verksamhet synes således i hvad angår tillhandahållande af medel för byggnadsföretag böra upphöra efter hand som de nya löneregleringarna träda i kraft.

Häraf följer emellertid ej, att kassans verksamhet äfven i öfrigt samtidigt kan inställas. Kassan har nämligen för uppfyllande af sitt ändamål upptagit obligationslån, hvilka måste återgäldas, innan kassan kan upplösas. Såsom ofvan är anfördt, inbetalas till kassan årliga afgifter till lånens förräntande och amortering, och denna form för lånens återgåldande torde lämpligen böra bibehållas, helst de nuvarande lånen erhållits mot särdeles låg ränta.

Nyssnämnda afgifter utgöras för närvarande af vederbörande boställshafvare. Sedan med ny lönereglerings inträde pastoratet öfvertagit ansvaret för de åt kyrkoherden upplåtna bostadshusen samt dennes förutvarande bostadsboställe i öfrigt utarrenderats med rätt för pastoratet att uppbära och enligt bestämmelserna i lagen om reglering af prästerskapets aflöning använda arrendet, torde pastoratet böra öfvertaga skyldigheten att till kassan inbetala ifrågavarande afgifter, så länge sådant behöfves för gåldande af kassans skulder. Ett allmänt stadgande om denna skyldighet har införts i 66 §.

Med öfvertagandet af nämnda skyldighet lærer vederbörande pastorat böra inträda såsom delägare i kassan.

Jag har förutsatt, att kassans af Kungl. Maj:t utfärdade reglemente kommer att med hänsyn till de nu afsedda förändringarna undergå omarbetning och att därvid i reglementet skola intagas de närmare föreskrifter angående fullgörandet af pastoratens afgiftsplikt, som må finnas erforderliga. Dessa föreskrifter äsyftas med den i 66 § lämnade hänvisning.

---

Föredragande departementschefen uppläste härefter i enlighet med det afgifna yttrandet affattadt förslag till ecklesiastik boställsordning och hemställde, att detta förslag måtte föreläggas Riksdagen till antagande.

Statsrådets öfriga ledamöter tillstyrkte bifall till denna hemställan.

Hvad departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder bifalla; och skulle proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

*Elis Lindahl.*

---